

38670. VI Af

Prokleta . . . !

I. del.

II. zvezek:

Volčji ubijalec prijet.

Roman Spisal Emile Richebourg.

Po E. Vaconovi prireditvi prosto

□ poslovenil Janko Leban. □

1909.

Založil in prodaja Viljem Požgaj v Kranju.

Natisnil Iv. Pr. Lampret v Kranju.

030006265

Žandarja prideta proti četrti uri v Civry. Napotita se k županu, naznanit mu, kaj imata opraviti ter si dasta pokazati stanovanje Jean Renaudovo.

Svoja dva konja privežeta k plotu ter gresta proti hiši volčjega ubijalca. Lahko jo je bilo najti, ker je stala od drugih hiš vstran.

Jean Renaud je prišel ravno domov. Hotel se je urico spočiti ter se napotiti potem zopet na košnjo.

Žandarja vstopita.

Jean Renaud ni mislil niti za trenotek, da ga prihajata prijemati, nego ga samo izpraševati. Sicer je bil trdno sklenil, da odreče vsako pojasnilo.

Vstane ter reče, naproti jima gredoč: „Dober večer, gospoda, v čem vama lahko služim?“

Geneviève je vsa zmedena srpo gledala oba prišleca.

Stražmojster dé z rahlim, ginjenim glasom, kajti tudi on je Jeana Renauda poznal le od najboljše strani: „Jean Renaud, jaz prihajam, da vas primem.“

Nesrečnež Renaud se odmakne stopinjo nazaj ter prebledi ko zid.

Genevieve skoči pokonci ter se vrže na žandarja.

„Mojega moža prijeti!“ zavpije. „Čemu li? O uboj! uboj od danes ponoči!“ zaječi na to nesrečna žena ter upre kakor bi bila ob pamet oči v žandarja.

Jean Renaud se predrami iz svoje osuplosti.

„Roparja primita, a ne mene!“ dé. — „Roparja in ubijalca tudi,“ odgovori žandar.

Genevieve votlo zastoče ter se zgrudi na stol.

„In zato sta prišla k meni?“ nadaljuje Jean Renaud. „Kaj li to pomenja? Morda mislijo, da sem jaz . . . To bi bila pač največja bedastoča! Jaz ropar, ubijalec! Nihče od vseh, ki me poznajo, ne bode tega verjel. Vidva se le šalita, ka-li? Vedo pač dobro, da sem nedolžen, da ni mogoče, da sem zločinec.“ — „Nama ni presojevati, ali ste nedolžni ali krivi,“ reče stražmojster. — „Tedaj me res sumničijo, tedaj me res tožijo?“ — „Da.“ — „Pa saj to je nemogoče, to je absurdno.“ — „To povejte instrukcijskemu sodniku.“ — „Tedaj je resnično!“ zahrope nesrečnež ginjenim glasom. „Prihajata sem, da me primeta?“ — „Tako povelje imava. Če hočete kaj vzeti s seboj, storite to hitro, ker mudi se nama.“

Genevieve je sedela nepremično, kakor okamenela na svojem sedežu. Nekaj strašnega jej je zapiralo grlo ter obtežavalo prsi. Njeno oko je bilo suho, pekoče in tako srpo, da je človeka obhajal, strah gledati jo.

„Pa saj sem jaz nedolžen!“ prične iznova Jean, kakor bi ne mogel umeti, da se lahko tudi nedolžnega prime. — „Toliko bolje za vas, Jean Renaud,“ reče stražmojster. „Midva pa sva primorana, peljati vas seboj, in tudi silo uporabiti, če ne bi hoteli slediti dobrovoljno.“

Nesrečnež pogleda ženo ter prične jokati. Žandar se obrne, kakor bi si hotel ogledati ubožno opravo v sobi.

„Ah, tu je puška!“ zakriči naenkrat, ugledavši orožje v kotu, kamor ga je bil postavil Jean Renaud zjutraj.

Vzame puško v roke ter jo preiskuje, poskuša je petelin. Potem se hipoma približa svojemu predstojniku ter zakriči: „Gospod stražmojster, tu poglejte . . . Kapsula (kapica) je odgorela, desna cev je izstreljena . . .“

Jean Renaud to sliši.

„Kaj?“ reče naglo. „Moja puška, pravite, da je izstreljena?“ — „To veste vi tako dobro, kakor jaz,“ reče žandar porogljivo.

Jean Renaud pogleda tja: vidi, da je kapsula odgorela. To je bil zanj strašen trenotek. „O! o! o!“ zakriči kakor iz sebe. Njegovo obličje se kakor vsled velike notranje

bolečine krčevito nagrbanči, kri pólje v njegovih sencih in oblak mu leže pred oči; zdi se mu, kakor da se zemlja odpira pred njim.

Genevieve se vzdigne mrzla in trda, bleda kakor smrt, oči še vedno nenaravno široko odprte. „Pa opravičuj se vendar, Jean,“ zakriči z glasom, ki jej ni bil navaden. „Opravičuj se vendar, nesrečnež!“

On odgovori: „Čemu se bom zagovarjal? Saj sem nedolžen.“

Genevieve zaihti.

„Jaz sem nedolžen! jaz sem nedolžen!“ ponavlja vijoč si roki. „In dalje ne moreš nič reči? Ti moraš povedati žandarjema, kaj si to noč delal; ti jima moraš povedati, odkod to, da je tvoja puška izstreljena.“ — „Tega ne vem,“ zajeclja. — „Ti ne veš?“ odgovori Genevieve hripavim glasom. „O Bog, o Bog, trepečem, bojim se!“

Te besede iztrgajo Jeana Renauda iz omame. „Genevieve, Genevieve!“ dé z izrazom žgoče bolesti. „Moreš li na-me sumničiti? Moreš li dvomiti nad Jeanom Renaudom, ljubim ti možem? Govori, me-li obdolžuješ?“ — „Na to rečem kakor ti: „Ne vem!“

Nesrečnež omahne, kakor da ga je zadela strela.

„O, Genevieve!“ zajoče s trepetajočim glasom. „Ljudje, ki me ne poznajo, naj me obdolžujejo, pa ti, ti! In če tisoč glasov

kriči zoper mene in če me ves svet ima za zločinca, za morilca, ostati bi moral vendar glas, ki bi vsem klical: „To je laž, Jean Renaud je nedolžen!“ In to bi moral biti tvoj glas, Genevieve, draga mi žena! Kajti ti me poznaš, ti dobro veš, da nisem hudoben človek. Oh, moj Bog, kako je pač hudo nedolžnemu človeku tiranemu biti od žandarjev kakor razbojnik v ječo . . . Nič več ne vem, kje mi je glava. Moj Bog, kaj se bode pač godilo? To vse je tako strašno! . . . In naš ljubi, mali otrok, ki ima kmalu zagledati luč sveta! . . . No, hočem se osrčiti, ojunačiti, da, hočem! Pa le ti ne dvomi nad mano, Genevieve; oh, ne dvomi, ker to bi mi bilo strašnejše nego vse drugo, veš li to?“

Krčevito si z obema rokama potegne po čelu ter zopet srpo pogleda žandarja.

„Jaz vaju vendar ne smem pustiti tu čakati do večera,“ reče žalostno. „Tedaj, Genevieve, žandarja me odpeljeta, objemi me.“

Ni ga slišala. Uboga žena je bila kakor blazna. Onstopi k njej ter razprostre roke. A zdajci Genevieve bolešno zakriči, kakor oplašena se mu umakne ter zakriči s hripavim glasom: „Tu, tu, na tvojem srajčnem rokavu — kri! . . .“

In brez zavesti se zgrudi na tla.

Žandarja se zganeta. Jean Renaud pri-skoči ženi na pomoč, prime jo z močnimi rokami ter jo nese na ležišče. Potem jo

objame kakor v mrzlici, kakor blazni, poljubi jo na čelo, na lica, na oči, na lase, votlo iz kipečih prsi hropeč. Zdajci se pa vzravna, zmedeno pogleda okoli sebe ter se vrže med žandarja kričeč: „Odvedita me! odvedita me!“ — In ihteč ostavi hišo . . .

*

Preiskovanje sobe, ki je v njej prebival mladi tujec, v gostilnici pri mojstru Bertauxu ni dovedlo do tega, da bi se bil čin lahko pojasnil ali da bi se mogla določiti tujčeva soba.

Zaman so preiskali vse sobne priprave in tudi oblačila; niso našli nobenega pisma, nobenega pisanja!

V preprosto izrezljani škatlji (kaseti), stoječi na kominu, so bili trije bankovci po sto frankov, sedem zlatov po dvajset frankov in šest srebrnjakov po pet frankov. Zdelo se je, da je bila ta svota vse, kar je imel mladi mož. Mislilo se je, da ropar ni opazil v svoji zmedenosti kasete in je zaman vse predale preiskavši, odšel brez plena.

„In vendar,“ opomni generalni prokurator, „je žrtva včeraj — kakor pravi gostilničar — dobila dve pismi, ki bi morali biti tu. Dalje se nam trdi, da je rajnik veliko pisal: ne samo pisma, ampak tudi nekako povest ali dnevnik. Tu najdemo sicer papir, peresa, črnilo, pa niti enega rokopisa. To

je silno čudno.“ — „Vsekako je tu skrivnost,“ meni instrukcijski sodnik. V tem trenutku opozori mirovni sodnik na kupec pepela v kominu, ki je izviral gotovo le od sežganih papirjev. „Iz tega se da sklepati, da je mladi mož to, kar je napisal, zopet sežgal, istotako je storil s pismi, ki jih je dobil.“

Uradniki zapuste nato sobo in gostilno ter se napotijo k mirovnemu sodniku, ki jih je povabil na obed. Tjakaj velijo priti tudi stari ženi, ki jo je boter Bertaux nazval „Švicarko“.

„Ste-li vi, ki ste videli danes ponoči moža, ko je odšel iz gostilne gosp. Bertauxa?“ povpraša instrukcijski sodnik. — „Da, milostivi gospod.“ — „Ob kateri uri je bilo to?“ — „O, to je moralo biti okoli ene.“ — „In ali ste spoznali moža?“ — „Da, milostivi gospod, takoj sem spoznala volčjega ubijalca, Jeana Renauda.“ — „Ste li svoje stvari gotovi?“ — „Vražja stvar vendar! Morda pa le ni bil on! Pa bil je ravno tak kakor bi bil on.“ — „Dobro je, lahko odidete.“

Švicarka priklanja se odide.

Trenotek pozneje stopijo uradniki zopet v voz ter se odpeljejo v Fremicourt, kamor dojdejo ob osmi uri.

14.

Mnoga okna občinske hiše so razsvetljena. Žandar stoji kot straža pred vrati. Na trgu je več ljudi v skupinah, ki kramljajo, z rokami mahajo ter se prepirajo.

Uradniki so se zopet zbrali k seji.

Puška Jeana Renaudova leži pred njimi na mizi. Iz druge cevi so bili vzeli naboj. Kroggle leže druga pri drugi na papirnatih koščkih, ki so jim bili v zatik.

Kakor prej je tudi sedaj navzočen zdravnik, mirovni sodnik iz Saint-Iruna in župan fremicourtski.

Stražmojster stoji ter čaka, opirajoč se na svojo sabljo, da dobi skorajšnjih ukazov.

Tretji žandar stoji pred zaprtimi durimi na levo.

Soba, ki v njej leži mrlič, se nahaja na desno. Dva moža ga čuvata še zmerom.

„Žandar, pripeljite Jeana Renauda,“ zapove generalni prokurator.

Žandar odpre duri, da znamenje in Jean Renaud se pokaže na pragu. Žandar ga prime za roko ter ga vêde k mizi.

Nesrečnik je strašno bled, oči so mu brez svita; vidi se, da mož mnogo trpi. On spozna mirovnega sodnika in župana; žalostno ju pogleda. Potem se prikloni pred drugimi gospodi, ki jih sicer ne pozna, katerih dostojanstvo pa ugane.

„Vi se imenujete Jean Renaud,“ prične instrukcijski sodnik. „Bili ste vojak, oženili ste se ter stanujete s svojo ženo v Civrju. Koliko ste stari?“ — „Štirideset let imam.“ — „Zelo poznani ste v občini saint-irunski, kjer ste dosedaj bivali na dobrem glasu. Prebivalcem ste dobro služili, ko ste ubijali škodljive divje živali, zaradi česar so vas s častjo imenovali ‚volčjega ubijalca‘.“ Oblastvo vas je odlikovalo s tem, da vam je dovolilo, da smete nositi puško tudi tedaj, ko je sicer prepovedano divjačino. Vemo, da niste te naklonjenosti nikdar zlorabili ter nikdar niste bili divji strelec. Danes pa, Jean Renaud, je proti vam velika, strašna obtožba. Poročajte nam natanko, kaj ste vse počenjali včerajšnji dan.“ — „Ob peti uri zjutraj šel sem od doma.“ — „S svojo puško?“ — „Da, milostivi gospod, s svojo puško. Slišal sem bil, da se je v gozdu seuevreskem pokazala volkulja z dvema mladičema. Prehodil sem križema ves les. Videl sem pač zverinski sled, zverine same pa ne. Tudi gozd artemontski sem zaman prehodil. Volkovi niso čakali name. Užejal sem se bil ter postal gladen; zato sem si odpočil ter opoldne jedel v Artemontu.“ — „Ob kateri uri ste ostavili to občino?“ — „Okoli četrte.“ — „Ali niste šli na to domov v Civrj?“ — „Ne.“ — „Zakaj ne?“ — Imel sem opravek v Terroiseu in v Frémicourtu tudi, kjer sem moral

govoriti z mlinarjem.“ — „Od tu do Artemonta je skoro tri milje, moralo je torej biti okolo šeste ali sedme ure zvečer, ko vas niso videli v Frémicourtu, ampak na travnik seuillonske pristave. Se-li spominjate, da ste govorili z neko ženo, ki je delala v bližini pristave?“ — „Spominjam se.“ — „Ste-li imeli takrat puško s seboj?“ — „Imel sem jo pri sebi.“ — „Nekaj kasneje ste srečali dva moža, s katerima ste izpregovorili nekaj besedi. Oba moža trdita, da niste imeli s seboj puške. Je-li to resnica?“

Jean Renaus se zgane, a obmolči.

„Vi ste v zadregi,“ nadaljuje uradnik. „Da, tako je, takrat niste imeli puške s seboj. Kje ste jo bili pustili?“

Nesrečnik vzdihne ter nagne glavo.

„Nu, govorite, odgovorite!“

„Ne morem odgovoriti, ne morem.“

„Tedaj pa hočem jaz namestu vas odgovoriti. Potem, ko ste se pogovorili bili s ženo in predno sta vas srečala hlapca, ste imeli dovolj časa, da ste skrili puško.“

Obtoženec ostane videzno miren.

„Jean Renaud, pogledjte sem: spoznate li to orožje?“ — „Da.“ — „Je-li to vaša puška, ona, ki sta jo našla žandarja v vašem stanovanju?“ — „Da.“ — „Na petelinu in puškinem oblesju je še nekaj zemlje; pa mi ne potrebujemo tega dokaza; da se uverimo, da je puška bila skrita, imamo še drugih

dokazov. Vi ste se res bili napotili v Terroise in se vrnili v Frémicourt, kjer ste šli v mlin. Takrat niste imeli puške. Po mlinarjevi izjavi ste ga pa zapustili ob deseti uri. Kaj ste delali potem?"

Jean Renaud molči.

„Jaz in ti gospodje, Jean Renaud, poznamo vaš sistem, ki obstoji v tem, da nočete odgovarjati. Poslušajte me! Navzlic temu, da je vaše dosedanje življenje brez madeža, vendar je vaš zločin tako grd, da ne smete računati na nikakršno prizanesljivost sodišča, izvzemši da se odkritosrčno kesate. Prvi dokaz kesu je: odkritosrčna izpoved. In ravno to odrekate!"

Oči Jean Renaudove se napolnijo s solzami.

„Le eno imam povedati," odgovori z drhtečim glasom: „Jaz sem nedolžen!"

Instrukcijski sodnik si nagubanči čelo.

„Tako je tedaj? Ker vas vsi dokazi dušijo, pomagati si hočete s tajenjem? Ponavljam vam: vaš sistem je aboten in, namesto da bi vam koristil, pogubi vas popolnoma." — „Jaz sem nedolžen!" ponavlja Jean Renaud. Več ne smem povedati!" — „Vi se torej branite, povedati nam, kaj ste delali od desete ure zvečer nadalje?" — „Ne morem, ne morem!" — „To se pravi, nočete. Dobro. Tedaj vam pa jaz hočem povedati: Vzeli ste puško iz skrivališča, potem

ste svojo žrtev počakali na cesti. Bližala se je v nameri proti Frémicourtu. Vi ste bili na levi strani, na travniku. Izstrelili ste naboj desne cevi svoje puške in mladega moža zadeli sredi prsi. Tukaj je krogla, ki ga je zadela: nje zatik, ki smo ga našli na mestu, kjer si je prigodil zločin, je enega iz istega časnika, kakor oni, ki smo ga z drugim kroglo vred izvlekli iz puške. Ni več dvomiti mogoče: Vaša je krogla, ki je zadela, vi ste ki ste umorili! . . . Po storjenem delu je žrtev še dihal, da! celo poskusila je vstati. Tu ste se ji približali. Zakaj? Da bi ji vzeli denar ali dragotine, ki jih je lahko imela pri sebi, da bi jo oropali!“

Jean Renaud zarohni in njega oči se zablisnejo. „O!“ zavpije razkačen. „Jaz morilec! Jaz ropar!“

Ta energični protest je naredil celo na sodnike vtis. Instrukcijski sodnik vidno ganjen nadaljuje: „Saj vam ne branimo, da se zagovarjate, če vam delamo krivico. Povejte, kaj ste naredili, zapustivši mlin.“ — „Ne morem! ne morem!“ zakriči, sklone roki krčevito, tiščeč si pred glavo. — „Zmerom stara pesem!“ nadaljuje instrukcijski sodnik ježno. „Bomo videli, ali ostanete pri svojem obžalovanju vrednem sistemu do konca. Jaz ne morem reči, ali je bila žrtva oropana: to vé Bog in vi. Pa . . . Jean Renaud, pokažite nam podplat svojih čevljev.“

Renaud uboga, vzdignivši desno nogo.

„Vidite, gospôda moja,“ reče sodnik, „širok podplat, okovan z železnimi žebli. Nu tedaj, Jean Renaud, vi ste prijeli žrtev in jo, nazaj korakajoč, potegnili nekaj korakov daleč na mesto, kjer je umrla.“

Nesrečnik zopet povesi glavo. Potem se hipoma vzravna; zdelo se je, da hoče nekaj povedati; pa kmalu zopet miren obsedi.

„Jean Renaud,“ prične instrukcijski sodnik iznova. „Ob kateri uri ste prišli v Civry?“ — „Danes zjutraj ob šestih,“ odgovori. „To je vendar enkrat odgovor in sicer pravi. Pa iz Frémicourta v Civry je samo uro hoda. Kje ste torej prebili ostali del noči?“

Novo molčanje od Jean Renaudove strani.

„Seveda, tega zopet ne morete povedati, Jean Renaud! Ob eni uri po polnoči, menda dve uri po činu, bili ste v Saint-Irunu. Tega ne morete tajiti, kajti videli so vas, izpoznali so vas.“ Ta izjava je Renauda uničila.

Instrukcijski sodnik nadaljuje: „Zlezli ste v gostilno gospoda Bertauxa . . .“

Jean Renaud prične drhteti.

„Bodisi da ste vzeli ključ iz žepa umorjenčevega, ali bodisi da je le-ta tičal v vratih, vi ste prišli v sobo umorjenčevo. Porabili ste tri žveplenke, da ste užgali luč, te smo našli na tleh — evo jih. Jean Renaud,

česa ste tam iskali?“ — „Nič ne vedó,“ misli volčji ubijalec sam pri sebi, in zdelo se je, kakor da pričenja prosteje dihati. — „Nu, Jean Renaud?“ nadaljuje instrukijski sodnik. „Odgovorite, stojite pred sodiščem, pokažite malo poguma.“ — „O poguma mi ne manjka!“ reče. — „Tedaj nam povejte, čemu li ste drli v sobo umorjenčevo?“

Zatoženec molči. Instrukijski sodnik izgubi potrpljenje ter zakriči; „Ste li bili v Saint-Irunu danes ponoči ob eni, da ali ne?!“ — „Bil sem tam.“ — „In vi se branite povedati, zakaj?“ — „Moj Bog, milostni gospod,“ reče Jean Renaud žalostno, „če ne odgovarjam, godi se to, kakor sem vam že povedal, ker ne morem.“

Uradnik se ujezi; ujé se v ustnici, vstane in zamrmra: „To je najtrdovratnejši malopridnik, ki sem ga kdaj videl!“ Zaeno dé osorno: „Pokažite nam svoje srajčne rokave.“

Jean Renaud stegne obe roki.

Zdaj so lahko vsi videli na desnem rokavu več krvnih marog.

V istini, že dovolj je bilo dokazov proti ubogemu volčjemu ubijalcu, da ni bilo treba novega, ki sam na sebi ne bi nič pomenjal, ker ima lahko kdo par krvnih marog na svojih oblačilih, ne da bi zato moral biti zločinec. Pa pravica ne izpregleda ničesar, ona se služi najmanjših podrobnosti.

„Ta kri je očividno umorjenčeva,“ reče instrukcijski sodnik. — „Nedvomno,“ potrdi generalni prokurator. Drugi so bili ene in iste misli.

Instrukcijski sodnik stegne roko proti sobi, ki je v njej bil mrtvec ter reče stražmeštru: „Odprite ta vrata“. Potem se obrne k Jeanu Renaudu: „Stopite tu notri,“ mu veli.

Volčji ubijalec vstopi. Uradniki mu slede. Na znamenje potegne stražmešter ž njega sukno, ki je pokrivalo umorjenca. Jean Renaud pogleda v umorjenčev obraz, ki ga je svetilka preživo obsvitljevala.

Ne da bi se stresnil, kakor so mislili, stopi Jean Renaud k mizi ter globoko žalosten opazuje nekaj časa mlado, lepo obličje mrtvečeve. Solze mu stopijo v oči. „Ti mrlič, ki ga ne poznam,“ reče Jean Renaud sam sebi, „si-li z mano zadovoljen? Kolikor je bilo v moji moči, sem izpolnil tvojo zadnjo voljo ter varoval skrivnost.“ Z rokavom svoje bluže si potegne preko oči ter so slišali ga, ko je dahnil: „Ubogi mladi mož!“ Potem v mislih dostavi: „Uboga Lucila!“

Če je instrukcijski sodnik računal na to, da bi pogled na mrliča Jeana Renauda stresnil, potem se je jako motil. Nasprotno, pogled na umorjenca mu je dal novo energijo in čutil se je močnejšega.

„Jean Renaud, ali se še zmerom obotavljate odgovoriti?“ povpraša uradnik. —

„Da, milostivi gospod,“ odgovori le-ta odločno.

Sodnik udari z ного ob tla ter zakriči:

„Žandarji, peljite tega človeka zopet v ječo!“

Tjakaj mu prineso večerjo. Bil je lačen in žejen.

Ob deseti uri mu velé stopiti na voz, ki ga je imel peljati v Saint-Irun. Žandar sede poleg njega, oba druga ga spremljata. Ostali del noči prebije v žandarski kasarni; a drugi dan ga odpeljejo v Vesoul, kamor dojde opoldne. Tam ga ženejo v mestno ječo ter ga zapro v celico.

15.

Navzočnost generalnega prokuratorja in instruksijskega sodnika ni ostala neznana na pristavi seuillonski.

Jacques Mellier ju je čakal ves dan v svoji sobi, samokres v roki držeč, da bi si o danem slučaju poslal svinčenko skozi glavo. Ob šesti uri izve, da so prijeli volčjega ubijalca, zoper katerega so baje strašni dokazi.

Če so bili že hlapci na pristavi nad tem jako iznenadeni, je Jacques Mellier, slišavši to vest, kar ostrmel. Vendar je kmalu dejal samemu sebi:

„Ni drugače mogoče, da dobi Jean Renaud takoj zopet svojo prostost. Saj se večkrat

zgodi, da gre policija po krivem sledu, pa kmalu izpozna svojo pomoto. Sicer bode Jeanu Renaudu lahko dokazati, da je nedolžen. Nu, čakajmo tedaj dalje. Zaradi redke budalosti gospodov uradnikov lahko živim par ur dlje. Pa kmalu bodo žandarji tukaj.“

Stopi k oknu ter zre tja na deželno cesto, ki je na njej menil vsak hip ugledati velike pernate šope policijskih vojakov.

Omeniti moramo, da mu ni bilo nič o tem znano, kar se je godilo v županiji, predno so prijeli Jeana Renauda.

Pierre Rouvenat ni bil manj boječ od svojega gospodarja. Da so volčjega ubijalca prijeli, to ga ni iznenadilo; vedel je, da le-tega ni bilo to noč doma, da so ga videli okoli desete ure blizu kraja, kjer se je vršil zločin, da bi torej lahko sumili nanj. Pa nov strah ga obide.

Šel je bil, kakor drugi, zjutraj na kraj zločina in lahko je, kakor drugi, videl vtiske širokih, okovanih čevljev volčjega ubijalca. Nedvomno je Jean Renaud na svojem potu domov šel tu mimo, našel žrtvo in ž njo govoril, če mladi mož ni, kakor se govori, hitro umrl. Kaj je pač utegnil razkriti nesrečni Leon?

Jean Renaud, ki je navsezgodaj vprašal po Lucili, je gotovo prinašal zadnje besede umirajočega mladeniča. Rouvenat je bil skoro

tega gotov, da je Jeanu Renaudu znana razmera med mladim možem in Lucilo.

Toda le ta edina izjava bi že zadoščala pred sodiščem, da bi pogubila Jacques Melliera. Lahko je umevno, kako se je zvesti služabnik bal zaradi tega.

Potem je bilo še nekaj ravno tako strašnega: puška namreč, ki je igrala v nočni drami tako žalostno vlogo. Jean Renaud, ki so ga dolžili po krivem, je imel reči, da izkaže svojo nedolžnost, le besede:

„Na potu iz Frémicourta v Terroise nisem potreboval puške; pustil sem jo bil na pristavi seuillionski, kamor sem šel ponjo šele danes zjutraj.“

Ne da bi bilo to direktno obdolženje, a povzročilo bi vendar preiskavo. Morali bi se zagovarjati. Če bi vprašali, zakaj je Lucila odšla, bi morali pojasniti stvar. Pravljico, ki jo je natvezel Jeanu Renaudu, bi lahko natvezel tudi hlapcem na pristavi; pravica pa se ne da goljufati tako lahko.

Ubogi Rouvenat je že menil slišati samokresov strel, ki mu ubije gospodarja.

Tako pride deseta ura zvečer. Jacquesa Melliera se poloti na naslonjaču nemiren dremež.

„Kaj se pač godi na vasi?“ se Rouvenat vpraša.

In zdajci zapusti, od strahu gnan, spečega Jacquesa, postavi si klobuk na glavo

ter hiti v Frémicourt. Tja dojde pred županijo v tistem trenutku, ko je Jean Renaud stopal na voz, ki ga je imel odpeljati v Saint-Irun.

Voz oddrda.

Rouvenat se približa vsem skupinam môž in žen, ki so se premikale na trgu ter prisluškuje. Govorilo se je o zločinu, o Jeanu Renaudu in se je razpravljalo za in proti. Iz vseh pogovorov je bilo posneti, da je bil volčji ubijalec krivim spoznan, ker so ga žandarji odpeljali. In že so imeli Jeana Renauda, ki je bil še dan prej od vseh spoštovan in ljubljen, za zaničljivega zlodejca!

Rouvenat je vedel bolje kakor vsi drugi, kaj je bilo na vsej stvari, hotel je pa izvedeti nekaj drugega.

Opazi župana, ki je šel proti svoji hiši. Teče za njim.

„Prosim, gospod župan!“ dé. „Ravnokar sem videl, da so ubogega Jeana Renauda odvedli. Kam ga le peljejo?“ — „Ah, vi ste, Pierre Rouvenat! Ta ubogi, Jean Renaud, kakor ga imenujete, je zvit malopridnik. Odvedli so ga v Saint-Irun, kjer ostane čez noč in od tam v Vesoul, kjer pride pred bližnje porotnike.“ — „Moj Bog, moj Bog!“ vzdihne Rouvenat, „tedaj je vendar kriv?“ — „Kriv! To pa to! Morilec je!“ — „On, gospod župan? On?!“ — „Njegova zadeva je popolnoma jasna. Lahko se šteje srečnega,

če odnese življenje.“ — „Spoznan je tedaj krivim?“ — „Od vsega sodišča.“ — „In ali je obstal?“ — „Tega ne. Zadovolji se s trditvijo: ‚Jaz sem nedolžen!‘ In če se ga zaslišuje, če se mu kažejo neovržni dokazi...“ „Tedaj?...“ „Tedaj molči. Peljali so ga k mrtvecu; tu niti ni drhtel, gledal je va-nj z grozno smelostjo. Vrhutega je še hinavčeval ter se delal, kakor da bi jokal... ta malopridnik!... Na to ga instrukcijski sodnik povpraša, ali ostane pri svojem tajeju.“ — „In kaj je odgovoril?“ — „Da noče odgovarjati.“

Potem pove župan, ki je bil vesel tako pazljivega poslušalca, Pierreju Rouvenatu vse, kako so zasliševali zatoženca. Ko je dokončal, sta prišla ravno do vrat županije. Rouvenat vošči županu lahko noč in odide domov.

Tudi on je, poslušaje županovo pripoved, v duhu sledil obtožencu ob onih usodnih nočnih urah, Videl je, kako je ta našel ranjenca na deželni cesti ter mu hotel pomagati; kako je potem, zadnjo voljo umorjenčevo slušajoč, tekel v Saint-Irun, da poišče v njegovi sobi nečesa. A česa? Na to mu odgovarja Jean Renaudov zgodnji obisk na pristavi. Nekaj, kar je imel oddati Lucili — skoro gotovo njena pisma. Ker pa svoje misije ni mogel izvršiti docela, je ta pisma skril ali pa jih uničil, da skrivnost Lucilina

le ne pride na dan, morda tudi, da odvrne od Jacquesa Melliera kako zatožbo.

Rouvenat je sklepal to toliko gotoveje iz tega, ker je ostal volčji ubijalec pri trdnem molčanju, da-si bi bil lahko le z eno besedo dokazal svojo nedolžnost. S to mislijo v glavi se ustavi sredi poti. „Meni se zdi, da . . . da jočem!“ reče. In Rouvenat je jokal, jokal je v istini bridko!

„O Jean Renaud, Jean Renaud!“ pravi sam pri sebi, „kako brhek mož si ti! Kako blago srce si ti! In tebe imenujejo zdaj ljudje v Frémicourtu zločinca . . . ne-umneži! Jaz pa te poznam. In da te tirajo na morišče, ničesar ne bodeš izdal!“

16.

Ko je Pierre Rouvenat prišel na pristavo nazaj, posestnik ni več spal.

„Jacques,“ reče mu Rouvenat, „bil sem v Frémicourtu; sodnijski uradniki in žandarji so odšli. Lahko ležeš v posteljo ter uživaš mir, katerega si toli potreben. Ti se nimaš bati ničesar več, rešen si.“ — „Kaj hočeš s tem reči?“ — „Jean Renaud je krivim spoznan. Jutri se bode nahajal v jetnišnici v Vesoulu.“

Posestnik zmedeno pogleda Rouvenata.

„Pa saj je to nemogoče!“ zakriči. „Temu ne more biti tako!“ — „In vendar je tako.“

Jean Renaud pride pred porotnike in bode obsojen.“ — „O, hudiča!“ zakriči Mellier razdražen. Kdo je znorel; ti ali jaz?“ — „Ti imaš popolno svojo pamet, kakor jaz svojo. A ti še zmerom ne umeš? Nu, tedaj poslušaj me. Le štiri osebe vedo o skrivnosti denašnje noči: ti, tvoja hči, ki te ne zatoži, jaz, ki sem molčeč kakor grob, in Jean Renaud.“ — „In Jean Renaud, praviš, Jean Renaud ve ...“ — „Vse.“

„Rouvenat, kaj naj to pomeni? Pojasni mi ...“

„Včeraj je prišel Jean Renaud na pristavo s svojo puško. Ker je v Terroise-u ni rabil, jo je pustil tukaj. In ponoči si v naglici prijel njegovo puško mestu svoje. A sedaj?“

„Ne še vsega.“

„Nu, danes zjutraj je Jean Renaud svojo puško zopet vzel s seboj in žandarja sta jo našla pri njem doma. Ena cev je bila izstreljena, krogla v truplu umorjenčevem se podaja v cev ...“

„O, sedaj razumem!“ zakriči Mellier in se strese.

„No, in Jean Renaud je seveda uganil, da si ti krivec.“

„Zakaj ni tega povedal?“

„Ker ni hotel.“

„Ah tedaj ni hotel?“ ponavlja Mellier po času, kakor bi govoril sam sebi. Potem plane k omari ter vzame celo obleko iz nje.

„Kaj li tu delaš?“ povpraša Rouvenat začudeno in nemirno.

„Preoblečem se,“ odgovori posestnik žalostno.

„Sedaj? In kam li misliš iti?“

Jacques Mellier stopi z bliskajočimi se očmi k svojemu staremu slugi.

„Ti me torej imaš za takega strahopetca, za tako malovrednega, da bodem pustil nedolžnega človeka mesto sebe obsojati? Jaz sem ubil roparja svoje časti. Imenujejo to zlodejstvo, umor, dobro! Pa, da bi drug za me prenašal kazen? Nikdar! Nikoli!... Vprašaš, kam li grem? Idem v Saint-Irun. Tam hočem kričati v svet, da je Jean Renaud nedolžen, in potem — se usmrtim!...

Rouvenat si prekriža roki na prsih.

„Tega ne storiš, dé jezno. — In kdo bi bil toli drzen, da bi me odvrčal od tega?“ — „Jaz.“ — „In zakaj?“ — „Ker nočem, da storiš tako!“

Jacques Mellier udari v krčevit smeh.

„Ne, jaz tega nočem,“ nadaljuje Rouvenat, vzravnavši se pred svojim gospodarjem, poln ponosne energije. „Jaz tega nočem, ker samomor je mehkužnost in tudi zlodejstvo! Včeraj ti nisem mogel zadržati moralne roke; pa danes hočem tvoje namene prepričati, to ti prisezam! Ti si ubogega, mladega, nadebudnega človeka, ki ni zakrivil družega, nego da je ljubil tvojo

hčer, čakal na deželni cesti in neusmiljeno si ga ubil. To je bilo mehkužno, Jacques, to je bilo nesramno! Pa ne dovolj na tem... Brez vsega srca in neizprosno si zavrge svojo hčer! Nesrečnica je obupna odšla, in nikdar je morda ne bomo več videli! In po tem, ko si storil vse to, hočeš sedaj iskati pozabljenja v smrti! To bi bilo seveda priležno!... Jacques, odgovori mi: če bi iznova začel, bi li usmrtil mladega moža?" — „Ne, ne!“ odgovori posestnik, poln groze: „In svojo hčer, bi-li še zapodil?" — „Njo? Da! Gotovo!" — „Nu, hočeš li vedeti, kaj spoznam iz tvojih odgovorov? Evo: Najsi že pričenjaš obžalovati svoje strašno zlodejstvo, vendar se še nič ne gane v tvojem očetovskem srcu. In vendar si ljubil svojega otroka! Pojdi, zaman poizkušaš, da bi se sam varal: ti jo še zmerom ljubiš! Da, lažje je, mahoma vzeti si življenje, kakor ubiti si srce samo! Ne hodi v Saint-Irun, pravim ti! Pusti, da se Jean Renaud žrtvuje sam. Kar se tebe tiče, živi in pokori se črvu svoje vesti. Črv na tvoji vesti, čuješ, Jaques, črv na tvoji vesti, bodi ti kazen. Jaz te bodem še gledal upognjenega pod težo te kazni, in slišal bodem, kako bodeš v divji žalosti klical po svojem otroku!" — „Molči, Rouvenat, to me boli!" — „Pa dan pride," nadaljuje stari služabnik, „ko se bode Bog usmilil tvojih solzâ; potem ti bode On, ki

je neskončno usmiljen, odpustil. Saj odpusti tudi največjim grešnikom, ki se ne upirajo Njegovi volji in ki so s kesanjem dosegli Njegovo milost.“ — „Rouvenat, pusti me, da idem.“ — „Ne, pravim ti, ne!“ — „Tedaj hočeš ti, blagi, modri, popolni človek, da obsodijo nedolžnika!“ — „Jaz se ne ustavljam volji božji.“ — „In kaj li hočem potem še početi na svetu?“ — „Saj sem ti že povedal: kesati se!“ — Pa Jean Renaud ima ženo, kmalu bode rodila otroka, in jaz, jaz sem sam, jaz nimam nikogar več.“ — „Nesrečnik, in tvoja hči?“ — „Ona je mrtva, mrtva zame!“ — „Danes morda. Pa kar storim, dobro me poslušaj, Jacques, kar storim, storim bolj zaradi nje kakor zaradi tebe. O, jaz mislim tudi na Geneviève in otroka, ki mu ima kmalu dati življenje. Gospodar seuillonske pristave je bogat, on bode dajal ženi kruha, on da odgojiti otroka. To je, kar je Pierre Rouvenat, tvoj sluga sklenil; to je, kar bode Jacques Mellier, gospodar, storil!“

Nekaj minut so bile vloge zamenjane. Služabnik je bil prevzel avtoriteto gospodarjevo. On je zaukazoval in izražal želje; a krivec je zaman poskušal si zopet pridobiti oblast in moč svoje volje. Bil je premagan, ukročen, in nehoteč se je uklonil tej novi sili, ki ga je bila tako srčno ujela.

Mellier zastoče. Kmalu ugasne ogenj

njegovim očem, sklone glavo ter se spusti na stol.

Rouvenat odstrani oba samokresa. Potem reče z glasom, ki mu je zopet postal miren in ljubezniv: „Mora biti blizu polnoči, morava gledati na to, da se odpočijeva. Lahko noč, Jacques, da se vidiva jutri. Kadar vstaneš, bode trava na tvojih travnikih že pokošena.“

In Pierre Rouvenat zapusti sobo svojega gospodarja.

Dva dni pozneje je bila ravno nedelja, ko si obleče Rouvenat po zajtrku praznično oblačilo, vtakne dobro napolnjeno mošnjo denarja v žep, vzame palico ter ubere pot pod noge proti Civryu. Hotel je obiskati ženo Jean Renaudovo.

V treh dneh se je bila Genevieve strašno izpremenila. Bila je senca same sebe, uboga žena.

Ko jo ugleda tako blede, suho, z vdrtimi očmi, začuti Rouvenat rezko boleost v svojem srcu.

„Dober dan, Genevieve“, pravi. „Nalašč sem prišel v Civry, da bi vas videl.“

Ona udari v jok.

„Nu, le pogum!“ nadaljuje. — „Vi imate prijatelje, Genevieve, ki vas ne zapuste.“ — „Vaša navzočnost, gospod Pierre, mi dokazuje, da imam vsaj še enega prijatelja.“ — „Vi pozabite gospoda Melliera,

Genevieve.“ — „Ah ne, pozabim ga ne, saj je bil zmerom tako dober za-me, za naju... kajti tudi on, nesrečnik, se je imel zahvaliti dobremu gospodu Mellieru za vse. Ah Bog, vse mu je bilo naklonjeno, ubogo in bogato. In vendar ga to ni odvrnilo . . . O gospod Pierre Rouvenat, za-me je vse, vse proč!“ — „To so zle misli, Genevieve.“ — „Mogoče; pa meni je srce kakor počeno, gospod Pierre. V tem trenutku bi v istini ne živela več, da ni malega bitja, ki se giblje pod mojim srcem in ki mi veleva, da naj dalje trpim. In vendar, gospod Pierre, časih se sama sebe vprašam, ali je vredno, da ga hočem postaviti na svet: saj mu bode življenje žalostno darilo . . . Otrok zločinčev, morilčev!“ — „Genevieve, vi ste preostri proti Jeanu Renaudu.“ — „Preostra! Za Boga, gospod Pierre, bi-li se nahajal sedaj v zaporu v Vesoulu, da ni kriv? Jean Renaud je nesrečnik. Ubil je moža na deželni cesti in z istim strelom zadel tudi srce svoje žene!“ — „Če bi pa vendar bil po krivem zatožen, Genevieve?

„O, vi ga zagovarjate, vi ste dobri, hvala vam. Pa jaz vem, kaj se je godilo v Frémicourtu pred sodnikom. Jeana Renauda ni bilo vso tisto strašno noč doma, in ko so ga vprašali, kje je bil, kaj je delal, ni si upal odgovoriti. In tudi tukaj pred mano, ko sta žandarja našla izstreljeno puško, mi-

slite-li, da je imel le besedico, da bi se za govarjal? Ne, nič, prav nič ni rekel, strah ga je bil prešinjal. O, on je izgubljen, povsem izgubljen! Pa ropal ni, ne, ropal ni, na to bi prisegla. Saj bi sicer denarja, zlata, dragotin moral prinesiti domov in bi te stvar tu skril; ne-li?“

„Nedvojbeno.“

„Nu, tedaj včeraj je bila policija tukaj povsod je iskala: v omari, v skrinjah, v skednju, celó v slamnjaku posteljinem, in vendar ni našla ničesar.“

„Brdki Jean Renaud!“ mislil si je Rouvenat, „Ti si sežgal pisma.“

Mlada žena zopet prične jokati, zakrivajoč si obraz s predpasnikom.

„Geneviève,“ izpregovori zopet Rouvenat, „na Seuillonu pomilujemo vas srčno vsi zaradi nesreče, ki vas je zadela, in gospod Mellier noče, da bi trpeli pomanjkanje. Tu vzemite to mošnjo, sto in petdeset frankov je v njej!“

Branila se je vzeti denar.

„Jaz pa hočem, da vzamete denar!“ reče Rouvenat odločno. „Jaz tako hočem. Sicer pridem še večkrat, da vas o biščem Genevieve; zakaj ponavljam vam: gospod Mellier noče, da bi živeli v bedi. Pozneje bode skrbel tudi za odgojo vašega otroka.“

17.

Pravda Jeana Renauda, volčjega ubijalca, se je kmalu končala. V osmih dnevih je bilo vse pri kraju. Zatoženec je bil krivim spoznan zaradi zlodejstva premišljenega umora z roparskim namenom; sojen bi imel biti od bližnjih porotnikov.

Jean Renaud se je vèdel zmerom enako: ostal je pri sistemu, da hoče molčati na vsako tako vprašanje, na katero, kakor je dejal, „ne more odgovoriti“. Mali odgovori, ki jih je dajal, so bili zmerom enakoglasni. Človek bi mislil, da se jih je naučil na pamet.

O identiteti žrtvini niso mogli določiti ničesar; umorjenec je bil in ostal neznanec. Pokop mu je preskrbela občina frémicourtska. Mnogo občinstva se je udeležilo ceremonij. Mrtveca so pokopali v kotu vaškega pokopališča.

Nekaj dni pozneje so mu položili na grob velik neobdelan kamen s sledečim napisom:

Umorjenec.

24. junija 1850.

Po končani preiskavi so zahtevali od Jeana Renauda, da naj si poišče zagovornika.

„Zagovornika?“ odgovoril je. „Čemu li? Ne potrebujem nobenega.“

Hoteli so mu dokazati, kako zelo po-

treben mu je tak. Pač nič ni moglo pregnati njegove svojeglavnosti. Primorani so bili postaviti mu za zagovornika sodnijskega uradnika. Bil je to mlad mož iz ene najboljših rodbin tega kraja, omikan, inteligenten, poln mladostnega ognja in poln ljubezni do svojega stanu, a pri tem tudi poln globokega čuvstva.

Afêra, ki jo je imel zagovarjati, je bila po skrivnosti, obkrožujoči žrtvo, in po nedoumnem molčanju zatoženčevem, nenavadna. Mladi advokat je umel, da se mu tu ponuja prilika, da se izkaže.

Ko se napoti k Jeanu Renaudu, ga sprejme le-ta jako hladno.

„Dragi mi gospod,“ reče ujetnik, „zaman se hočete truditi. Ne morem vam drugega povedati, nego to, kar že veste in kar sem povedal tudi gospodu instruksijskemu sodniku. Ker vam ne bode mogoče gospodom porotnikom dokazati, da sem nedolžen, obsojen bode Jean Renaud navzlic vsemu vašemu talentu in vkljub vsej dobri vaši volji.“

Mladi advokat mu je hotel staviti neka vprašanj. A ujetnik živo zavrne: „Da sem hotel odgovarjati, mislite, bi li bil čakal do danes? Jaz nisem ničesar zakrivil, kar sem lahko povedal; če sem molčal, godilo se je to, ker se mi zdi, da nimam pravice, govoriti. In če tisočkrat trdim: „Jaz sem ne-

dolžen!“ in če tisočkrat opetujete: „On je nedolžen!“ — ne bodo verjeli ni meni, ni vam. Ker ne morem dokazati svoje nedolžnosti, moram ostati kriv.“

Zasuknil je besedo ter ginljivo govoril o svoji ženi ter o malem bitju, ki ima kmalu priti na svet.

Tudi se je spomnil volkov, ki bodo sedaj imeli dobre čase.

Mladi advokat ga zapusti ves poparjen. Notranji glas mu je pravil, da mora biti ta mož nedolžen.

Potrudil se je za stvar ter jo študiral potrpljivo in resno v vseh njenih podrobnostih; marljivo je sestavljal zagovor v interesu svojega klijenta. Seveda se ni nadejal, da reši zatoženca; pa s svojim govorom lahko dokaže svoj talent. Znal se je kazati govornika v vsem blesku in lesku, v vseh niansah se je odlikoval, znal je buditi boleost, solze, navdušenje.

Naposled pride odločilni dan. Bil je to za mladega advokata pravo zmagoslavje. S svojim govorom je občinstvo zaporedoma elektriziral in vabil mu solze v oči; posebno je mnogobrojno zbrano ženstvo nad eno uro kar presunjal s svojim govorom.

Kar se Jeana Renauda tiče, je bil obsojen k dožitnemu prisilnemu delu.

Ko sliši strašno obsodbo, sklene roki ter pogleda proti nebesom. V tem položaju

mu na uho udarijo besede predsednikove „Imate tri dni časa, da vložite apelacijo.“ Na to pogleda zopet proti sodišču ter z žalostnim smehljanjem pravi: „Čemu?“

Žandarja, ki sta bila za njim, vstaneta eden njiju odpre mala vrata za zatožence a drugi rahlo položi roko na ramo obsojencu.

Jean Renaud ume, da je vse končano pa predno se oddalji, si hoče še enkrat to veselje privoščiti, da pogleda poštenim ljudem v obraz. Počasi preletava njegovo oko po uradnikih in zbranih poslušalcih. Vidi, kako si mnoga ženska briše objokane oči. Kar pa opazi razločnejše od vsega družega, in kar ga nemalo strese, je to, da ugleda Pierra Rouvenata v sobinem kotu na steni slonečega, bledega in milo jokajočega!

Pozdravi ga, prikimavši mu, in Rouvenat, videč, da ga je obsojenec opazil stegne proti njemu roki.

Jean Renaud odide med obema žandarjema.

Četrť ure pozneje zapre jetničar celična težka vrata za njim.

Renaud je bil morda na molitve, ki ga je otroka učila mati, davno pozabil. Zdaj pa pade na kolena, spomni se svoje žene, ki o njej ni nič bil slišal in domislivši se vsega, kar je ljubil, povzdigne duha k Bogu ter prične moliti . . .

Še je bil na kolenih, ko se zaslišijo v koridoru koraki. Skoro istočasno zaškriplje veliki ključ v ključavnici celičnih vrat. Hitro skoči na noge. Vrata se odpro in tedaj zavpije iznenaden in vesel, ko ugleda Pierra Rouvenata vstopajočega.

Objame ga ter poljubi na obe lici.

Vra'a celična se zopet zapro in zapi-
ravec se odstrani.

„Vi tedaj prihajate k meni,“ pravi Jean Renaud globoko ginjen. „O, to me jako osrečuje, gospod Pierre, in vendar ste ravnokar slišali, da se . . . da sem zdaj kaz-njenec.“ — „Da, pa le, ker si sam tako hotel?“ — „Kako! kaj hočete s tem reči?“ — „Jean Renaud, misliš-li, da nič ne vem, da si nedolžen?“ — „Bolj tiho, tiho! . . . Če bi vas kdo slišal!“ — Dragi moj Jean Renaud, naj o tebi mislijo in pravijo, kar-koli hočejo; jaz pa, jaz te občudujem, ker ti si velik in plemenit človek; jaz bi padel pred tabo na kolena, kakor to storim pred ljubim Bogom!“ — „Potemtakem ste tedaj uganili, zakaj nisem hotel odgovarjati?“ — „Poznal sem tvoje veliko srce, Jean Renaud; vedel sem, kako se hočeš žrtvovati!“ — „In gospod Mellier, ali ve?“ — „Da.“ — „Ah, to mi ni ljubo!“ pravi Jean Renaud žalostno. — „Moral sem mu povedati res-nico.“ — „Zakaj?“ — „Da bode vedel, kaj ti je dolžan.“ — „Tega ni bilo treba.“ —

— „Ko je izvedel, da si se dal zatožiti in da se braniš zagovarjati, da ne bi izdal skrivnosti noči 24. junija, katero skrivnost poznaš edino ti, se je hotel sam izročiti sodišču.“ — „In?“ — „In jaz sem se temu ustavljal.“ — „Ah! To je bilo prav od vas, gospod Pierre!“ — „Dejal sem si: pustiti moramo Jeanu Renaudu njegovo voljo.“ — „No, to se ve,“ reče ujetnik, „jaz sem se dal zatožiti, obsoditi, jaz sam sem tako hotel. Zagovarjati se, dokazati, da sem nedolžen, kako lahko bi mi to bilo! Naj bi bil gospodu instrukcijskemu sodniku le resnico povedal. Toda jaz sem bil prisegel ubogemu umirajočemu mladeniču. In potem tudi nisem hotel, da policija iztakne pravega krivca; ne, tega nisem hotel! Ah, jaz sem k temu potreboval res velikega poguma, železne volje. Ti sodniki so tako strašni, mrtveca bi pripravili k govoru! . . . A dobro sem premislil, kaj dolgujem svojemu dobrotniku gospodu Mellieru ter spomnil sem se tudi rane v svojem srcu, ki še krvavi: Genevieve je dvomila nad mano; moja žena me ima za krivega! O Bog, ko sta prišla žandarja prijet me, da jima je Genevieve zavpila: Moj mož je nedolžen, prisezam vama, da Jean Renaud ni morilec!“, potem ne vem, če bi bil imel še pogum, ravnati tako, kakor sem ravnal! Akopram se imam zahvaliti gospodu Mellieru za življenje in mi

je dobrotnik, ne dal bi se vendar potem za-
tožiti in obsoditi, potem ne bi mogel mol-
čati! . . . Pa Genevieve sama me je obdol-
žila! Kaj mi je potem bilo na drugem? Naj
me imajo za roparja, za morilca, za hudob-
nika! Ujetnik sem tudi že postal. Kaj mi je
mar, ko me moja žena ima za zmožnega
zlobrih činov? Ona zna pisati. In mislite li,
da sem le vrstico dobil od nje? Ona me je
že pozabila . . .“ — „Vi se motite, Jean
Renaud; Genevieve misli zmerom na vas
ter joka neprenehoma.“

Oči se ujetniku zasvetlijo in na obrazu
se mu pokaže izraz neskončne miline. „Vi
ste jo videli?“ povpraša s tresočim glasom.
„Kako se li kaj ima?“ — „Ona trpi, brez-
upna je . . .“ — „Uboga Genevieve! Da je
sama, izvestno bi lažje prenašala; pa kmalu
bode otročiček tu, in potem . . . kaj-li hoče
začeti potem?“

„To naj te pa nič ne skrbi,“ odgovori
Rouvenat. „Tvoja žena in tvoj otrok ne
bosta trpela pomanjkanja. Zato sem jaz
tukaj!“

Ujetnik prime roke Rouvenatove ter jih
krčevito stisne med svojimi.

„Ah!“ reče, „vi ne veste, kako dobro
mi denejo vaše besede. Zdi se mi skoro, kakor
da nisem več pomilovanja vreden. In, če po-
mislim, da sem oče, da bodem imel otroka! . . .
Težko je vendar to prenašati, gospod Pierre.

Uboga stvarica! Nikdar je ne bodem videl, pa kako bodem vedno mislil ná-njo, in kako je bodem, ne da bi slutila, ljubil! Ko doraste in bo razumela stvar, potem ubogi stvarici vender porekó: „Jean Renaud, tvoj oče, je v bagno-u (v zaporu). Kako jo bode to bolelo! — Pa ne-li res, gospod Piere, potem pojdete k mojemu otroku in mu porečete, in poveste mu resnico!“

„Jean Renaud, ko hitro doraste tvoj otrok in bode mogel varovati skrivnost, hočem to storiti — prisezam ti!“

„Takrat bodem pač težko še živel; pa vsaj ne bode moj otrok proklinjal spomina svojega očeta! — Pa zdaj še eno, gospod Pierre; kako se kaj ima gospodičina Lucila po vsem tem, kar se je prigodilo?“

Rouvenat, ves v zadregi, povesi oči. — „Predno me odvedó na moje pokorišče bi rad videl gospodično Lucilo, ker imam jej nekaj povedati,“ nadaljuje Jean Renaud.

„Gospodične Lucile še zmerom ni domov,“ odvrne Rouvenat. „Stvar se tiče pisem, ki si jih vzel v Saint-Irunu v sobi mladega moža, ne-li?“

„Da. So-li bila pisma? Tega ne vem. Saj ne znam čitati; in da prav znam, ne bi jih pogledal.“

„Si-li jih sežgal?“

Po kratkem obotavljanju odgovori Jean Renaud: „Da.“

„Ali mi ne moreš zaupati, kaj imaš povedati gospodični Lucili?“ povpraša Rouvenat.

„Ne. Jaz imam največje zaupanje v vas, gospod Pierre, pa tega ne smem; prisegel sem!“

Čas, ki je bil dovoljen obiskovalcu v ječi, je potekel. Ključ zaškriplje v ključavnici, vrata se odpro in zapiralec se molčeč prikaže na pragu.

Oba moža se jokajoč objameta.

„Ne zapustite mi žene in otroka,“ zavpije Jean Renaud, „in ne pozabljajte, kar ste mi obljubili!“

„Računaj náme!“ odgovori Pierre Rouvenat ter ostavi celico.

18.

Tri dni po svoji vrnitvi na seuillonsko pristavo, se je Pierre Rouvenat ravno napravljaj, da Genevievi prinese novico o njenem možu, ko se neka žena iz Civrya mimo grede oglasi na pristavi.

Prinesla mu je tožno novico.

Jacques Mellier je bil navzočen. In ta novica bila je zanj drug udarec.

Kmalu potem, ko se je izvedela obsodba Jeana Renaudova, je legla Genevieve, močno bolna, v posteljo. Dve sosedinji sta se menjavali, da sta jej vedno stregli. Nista je

pustili niti minute same. V minuli noči je Genevieve rodila, nekaj tednov prezgodaj, deklico, majhno in nežno kakor punčico, o kateri je pa zdravnik izrekel, da je popolnoma razvita in da bo živel.

Mlada mati je želela videti svojega otroka. Položili so jej ga v naročje. Zdajci jo obide silen obup in britko začne plakati. Ko ljudje to vidijo, zazdi se jim dobro, da ji odvzamejo otroka. Dve uri pozneje je Genevieve po hudem krču izdahnila svojo dušo v naročju zdravnikovem.

„Zdaj pa ljudje ne vedó, kaj bi počeli z ubogo malo siroto,“ nadaljuje žena iz Civrya. „Vsi pravijo, da bi bila sreča za ubogo stvarico, da ni prišla na svet, ali da prejkoprej sledi materi.“ Nato se žena odstrani.

Mellier in Rouvenat sta bila sama.

Rouvenat reče: „Ko sem slišal ženo, voščečo ubogemu otroku smrt, jedva sem se premagoval, da je nisem udaril.“ — Mellier pravi žalostno: „Ona vidi reči, kakršne so v resnici, to je vse.“ — „In kaj bodeš zdaj storil, Jacques?“ — „Nu, saj zdaj si ti tukaj gospodar, ti ukazuješ. Odloči, delaj! Jaz bodem odobraval, kar ti storiš.“ — „Ti mi torej pustiš v tej reči popolnoma proste roke?“ — „Da.“ — „In smem li delati v tvojem imenu?“ — „Kakor hočeš.“ — „Kar določim, ali potrdiš?“ — „Že

vnaprej. Delaj, kakor veš, da je prav. Ali hočeš, da ti dam dovoljenje pismeno?“ — „Kakor da ne bi verjel tvoji besedi! Sicer se gre zdaj za to, da najdemo otroku doj-nico. Šele pozneje bode nam skrbeti za otrokovo prihodnjost.“

Pierre Rouvenat se napoti nemudoma v Civry.

V hiši mrtve žene najde štiri ali pet ženâ.

Na mizi blizu postelje je stala prižgana svetilnica in vrč blagoslovljene vode, ki je v njej tičala pušpanova veja.

Rouvenat, vstopivši, si sname klobuk z glave. Počasi stopi k mrtvaški postelji, prime pušpanovo vejo, poškropi rajnico z blagoslovljeno vodo ter zašepeče: „Genevieve, ti uboga žena, naj se ti utolaži duša, predno se popolnoma loči od zemlje! Prisegam ti, da nikdar ne zapustim tvojega otroka, zmerom ga bodem čuval ter ljubil, kakor da bi bil moj!“ Potem se obrne do žensk. „Kje je otrok?“ povpraša. Ena žen od-govori: „Me ga nismo mogle tukaj obdržati. Jaz sem ga medtem nesla k gospej Claudei Perny, ki še ni odstavila svojega najmlajšega otroka.“ — „Dobro,“ reče Rouvenat. „Ljudem v Civryu ni več dalje treba skrbeti za otroka. Gospod Jacques Mellier vzame otroka za svoje dete.“ — „Nu, saj smo si že mislile, da pride tako! Gospod Mellier je

bil zmerom tako dober Genevievei in tudi Jeanu Renaudu; on gotovo ne bode pošiljal svojega otroka v najdenišnico. In vrhutega še dobra gospodična s seuillouske pristave, ki je obljubila, da hoče biti otroku botra!“ — „Na večer zopet pridem,“ reče Rouvenat. „Moj namen je, da останem čez noč tu, tu pri mrtvi s tistimi, ki hočejo z mano moliti za njo.“

Odstranil se je od družbe ter se napotil naravnost k županu, ki je ž njim govoril nad eno uro. Potem je poiskal še gospo Perny, ki jo je našel z otrokom v naročju.

Rouvenat sede poleg žene ter opazuje malo bitje z rosnim ošesom.

„Prav nežno je, prav slabotno,“ pravi Perny. „Kako ozke so dekličici nožice in kako majhni in rožnati prstki! In lepe modre oči, ki jih ima! To so oči njene matere! In ona bode blondinka, kakor mati. Drugega si ne želi, kakor da bi živela. Ona pije tako poželjivo! . . . Gospod Rouvenat, ali že veste, kaj bodo počeli ž njo?“ — „Ne. Če bi vi hoteli obdržati malo . . .“ — „Ali bi mi jo izročili v rejo? Zares?“ — „Ne za vselej, le za kakih petnajst mesecev.“ — „O, potem jo obdržim, gospod Rouvenat, potem jo obdržim. Rasti mi ima kakor mala rastlina; boste že videli. Moj mož ni bogat in imava že sama troje otrok; nič ne dé — zdaj jih

bode čvetero. Jaz sem ubogo Genevieveo imela tako rada. Zaradi uboge mrtve matere hočem otroka obdržati zastonj . . . Tu pogledjte le, gospod Rouvenat, kako me pogleduje s svojimi veselimi očmi . . . Kakor da razume, o čem se pogovarjava! . . .“ — „Kar se tiče tega, da bi otroka redili zastonj, to ne bode prav gospodu Mellieru,“ opomni Rouvenat. „Vi boste dojnica mali deklici; to je, pa ona naj vam ne bo v težavo; vi boste dobivali vsak mesec štirideset frankov za svoj trud.“ — „Štirideset frankov!“ zavpije žena iznenadena. „Pa saj to je trikrat toliko kolikor potrebujem.“

„Mogoče, ali gospod Mellier je tako odločil.“

„Potem mi otroče donese v hišo blagostanje!“ — „S čimer boste lažje redili tudi svoje tri otroke,“ reče Rouvenat, potegne dva zlata iz žepa ter ju stisne ženi v roko rekši: „To je za prvi mesec.“

V tem trenutku pride mož Pernyn domov. Žena mu naznani, kar se je zgodilo.

„Moj Bog!“ reče priprosto. „Saj bi bila lahko obdržala otroka zastonj.“ — „Toda krstiti ga vendar moramo, gospod Rouvenat,“ pravi žena. — „Seveda. Jutri ga damo krstit, po pogrebu materinem.“ — „In kako se bode deklica imenovala?“ — „Jaz . . . še ne vem. Hočem o tem pomisliti.“

To rekši zapusti Rouvenat hišo Perny jevo ter se ide marljivo ukvarjat s pogrebom Genevievinim. Prečul je v istini vso no s sosedinjami pri mrtvi ženi.

Ob deveti uri zjutraj so Genevieveo dali v krsto, ob enajstih dopoldne so jo pokopali. Popoldne so nesli njenega otroka h krsti v cerkev.

Pierre Rouvenat je bil boter, botra pa ena onih ženâ, ki so čuvale ponoči pri rajnici. Otroka so krstili Blancheo.

Rouvenat je obdaril botro ter razdelil nekaj funtov slaščic med vaše otroke. Potem se povrne v hišo Jean Renaudovo, zapre vse oboknice, zatvori vrata, vtakne ključ v žep, odide domov ter pové gospodu Mellieru, kaj je naredil. In ta mu reče, da je storil vse prav.

* * *

Mala Blanche je ostala do svojega drugega leta pri dojnici. Potem je prišla na pristavo. Tam je dobila odgojiteljico, ki jo je našel Rouvenat v Lureu.

Odpuščen iz službe bi bil takoj, kdor bi se predrznil med posli na seuillonski pristavi pred otrokom izreči ime Jean Renaudovo ali njega uboge žene. Rouvenat je imel pri tem svoje ideje; mala Blanche ga je imenovala „botra“; navadili so jo na to, da je imenovala Jacquesa Melliera „očeta“.

Jacques Mellier je bil s tem zadovoljen. Reči ni mogel „ne“, ker je Rouvenat rekel „da“. Že je poteklo več kakor leto dnij, odkar je mož, katerega je vedno pekla vest, brezvoljno živel kakor stroj in samovoljno položil vso svojo avtoriteto v roke staremu slugi, zvestemu prijatelju Rouvenatu.

Sicer se je zgodilo, kar je Rouvenat že prej izprevidel: Jacques Mellier je otroka onega, ki se je zanj dal obsoditi, strastno ljubil. Ker ni skoro nikoli odhajal z doma, je mala Blanche zmerom ostala pri njem. Jemal jo je rad na koleno ter jo potem večkrat poljubljal z mrzlično nežnostjo; pri tem je skoro gotovo mislil na nesrečnega Renauda.

Deležna vse skrbi in ljubezni je rasla Blanche ter se razvijala kakor rastlinica v dobri zemlji. Stara je bila pet let, dasi nežna in slabotna, vendar jako živa, vesela, mila, polna mikavnih domislekov, skratka: bila je taka, da bi je bil človek kar gledal in poslušal! Mellier ni mogel več živeti brez nje. Rouvenat jo je obožaval, bil je mrtev na njo!

Pri tem pa stari sluga nikdar ni pozabljal hčere svojega gospodarja. Nič več ni bilo slišati o njej. Kaj je pač postalo iz nje? Ali je nesrečna deklica zaradi obupa in pomanjkanja šla prostovoljno v smrt?

Večkrat so vidili Rouvenata sredi poljsanjarsko in tožno zročega v tla. Misli je tedaj na Lucilo.

Na pristavi niso več imenovali njena imena. Posli si niso drznili, imenovati ga, da si niso vedeli zakaj. In Jacques Mellier je-li jo je bil popolnoma pozabil, ali se je kesal, da jo je bil zapodil? Celo Rouvenat sam ni tega vedel!

Prvi čas je to, ker je neznano kam odšla gospodična seuillonska, kakor so jo nazivali, v Frémicourtu in dalje okrog provzročilo bilo nekaj govorice. Na tihem so ljudje govorili o tem, ugibali, sklepali, toda bali so se, postati glasnejši. Polagoma je izginilo tudi to kako je spomin na zlodejstvo Jean Renaudovo bledeel zmerom bolj in bolj.

Jeana Renauda so bili premestili, kako je Rouvenat izvedel, v zadnjem času s štirinajdesetimi drugimi ujetniki iz bagnoa toulonskega v Cayenne.

Poteklo je bilo že pet let, kar se je bil zgodil zločin 24. junija 1850. leta. Bilo je v mesecu decembru. Silno je pritiskal mraz in gosti sneg je pokrival vso dolino sableusesko.

Nekega dne dobi Rouvenat pismo; tu ni bilo nič redkega, ker je vodil v imenu svojega gospodarja stvari na pristavi.

Odpre ga ter iznenaden in ginjen berse sledeče vrste:

„Ljubi mi Pierre! Jaz sem v Saint-Irunu, v gostilnici „Pri dveh belih psih“. Če imate še malo prijateljstva do mene, pridite k meni. Vprašajte le po tuji gospej. Niti besedice mojemu očetu!

Lucila.*

Rouvenat pritisne pismo na svoji ustnici ter udari v jok. Uro pozneje je bil na potu v Saint-Irun.

19.

Bertaux, znani krčmar v Saint-Irunu, je bil umrl nagle smrti; eno leto je moglo biti od tega. Zadel ga je bil mrtvoud. Njegov nečak in dedič vse zapuščine, ki se je tudi zval Bertaux, kot krčmar v Port d' Atelieru ni imel prej mnogo sreče, zato se je bil preselil v Saint-Irun ter prevzel gostilnico svojega strica. On ni poznal niti Pierra Rouvenata niti Lucile Mellierove. Do njega se obrne Rouvenat, vstopivši v gostilnico.

Bertaux II. ga sprejme s kapo v roki, kakor dovršen gostilničar, ki si hoče pridobiti gostoy! Prijazno mu odgovori: „Pokazati vam hočem sobo mlade gospe, častiti gospod . . .“!

Stopita v prvo nadstropje, kjer se gostilničar pred nekimi vrati ustavi ter glasno reče: „Gospa, obisk imate!

Nato stopi urno po stopnicah nizdolu,

da se povrne zopet k svojemu prejšnjemu delu.

Vrata se odpro. Rouvenat vstopi.

Lucila Mellier radostno vsklikne ter se vrže obiskovalcu jokajoč v naročje.

Rouvenat je opazoval mlado svojo gospodarico ter se je ni mogel nagledati.

Lucila se je bila dokaj izpremenila; postala je suha, imela je vdrte oči in že marsikaka guba se je poznala na njenem čelu. Žalost — morda tudi pomanjkanje — je bilo temu krivo.

„Lucila, ljuba Lucila, dragi otrok!“ zakliče Rouvenat, in solze ga polijo. „Ste li res vi? Ah, vi hudobni otrok; kako ste me li mogli tako dolgo pustiti brez vsakršnega obvestila? Ali ste kdaj le za trenotek mogli dvomiti nad zvesto udanim vam prijateljem, nad starim Pierrom?“ — „O ne, moj dobri Pierre, nikoli!“ — „Nu, potem ste mi imeli pa pisati, povedati mi, kje ste . . . — „Tega se nisem drznila.“ — „To ni bilo prav. Pa ne govoriva več o tem. Zdaj vem, kaj mi je storiti.“

„Kaj hočete reči s tem?“ — „Kaj li s tem hočem reči? Da vas s seboj vzamem domov!“ — „Nikoli!“ odgovori Lucila in se stresne. — „Kaj, vi se morda bojite, da boste slabo sprejeti? Če pridete z menoj, mora vas oče sprejeti z odprtima rokama. Zdaj vas več ne bo podil od sebe, to mi

verjemite. In potem, če sem jaz tu, bi si tudi ne upal kaj takega . . . *

„O, Pierre, ste li pozabili, kaj se je zgodilo? Ste li pozabili, da sem prokleta in da mi je lastni oče razdrl srečo ter me tako vrgel v življenje polno trpljenja in reve? Prenašati hočem bridko svojo usodo do konca . . . ! Pa tudi, če bi se mi ponudil, da mi hoče odpustiti, jaz bi ne sprejela njegove milosti, jaz bi jo odklonila . . . “

„O, Lucila!“

„Dà, odklonila bi jo, ker jaz mu ne morem nikdar odpustiti! In, da me tudi ni izgnal iz hiše, ki me je v njej rodila moja mati v mojo nesrečo, zapustila bi jo bila prostovoljno sama; jaz nikdar in nikoli več ne stopim v hišo Jacques Mellierovo!“

„Lucila, da bi vedeli, kako trpi nesrečnik; črv na njegovi vesti ga gloda noč in dan, mori ga.“ — „Zaslužil je to. In vendar, Pierre, jaz tega ne pozabim, da je moj oče in razveselila bi se bila, čim izvem, da je zopet našel pokoj in mir svoji duši! — „Pri vsej svoji bogatiji ne bode več imel vesele urice.“ — „Ravno tako kakor jaz ne, Pierre. Povsod nosim s seboj prokletstvo, ki me obtežuje. O, sebe ne milujem, tožiti nočem! Naj je le žalostna, ali dopolniti se mora moja usoda. Smrt, ki bi me vendar rešila trpljenja, ta me straši, bojim se je; ne, da bi bilo tako dobro živeti, pač pa

zato, ker nisem sama, Pierre, ker živeti moram . . . za njega.“

Rouvenat se zgane ter jo osuplo pogleda. Ne da bi to opazila, nadaljuje z osornim glasom: „Da sem sama, zapuščena, revna, potrta, poteptana brez nade, pa tudi brez strahu: hotela bi iti tjà dalje do kraja svojega nočnega pota, mirna bi bila in udana; toda tako ni, strah me je zanj, mučim se za-nj in strahoma se časih povprašujem, kakšna mu bode usoda!“

„Lucila!“ zavpije Rouvenat, „o kom pa govorite?“ — „Ah, da, vi še ne veste . . . Govorim o svojem otroku. Pierre, o svojem sinu govorim!“ — „Vi ste torej mati, Lucila!“ zakliče Rouvenat silno iznenaden. „In potem se še obotavljate, da bi se vrnili na pristavo seuillonsko?“ — „Jaz sem vam že povedala vzrok!“ — „Kaj?“ nadaljuje Rouvenat kakor iz sebe. „Vi imate otroka, sina, in to nedolžno bitje naj se utaja, naj se zapušča, izroča revi, ko ima vendar pravico do premoženja!“ — „Pierre, otrok Lucilin podeduje po svoji materi le nekaj: njeno revo!“ In zdajci milo zajoče. — „Za Boga svetega!“ zavpije Rouvenat, „tega ne bodem trpel! To ne sme biti, to bi bilo nepravilno, grdo! Nu, zato sem pa jaz tukaj! In, kar jaz hočem, to se mora zgoditi!“ — „Vi ne opravite nič, gospod Pierre!“ odgovori Lucila hladno. — „Kakor da bi vas

poslušal v tem slučaju! Saj se tukaj ne tiče vas, nego vašega otroka! Kje je?*

Lucila stopi k postelji in nje zastore odgrne. „Tukaj je,“ reče.

Šum okolo njega prebudi otroka ter poslušajoč sede na svoji posteljici. Rouvenat se mu veselo približa. Srce mu drhti, gledajočemu ta lepi, srčni, polni, sveži, živi, prijazni otroški obrazek.

„Kako li se imenuje?“ povpraša. — „Dala sem mu ime njegovega očeta.“ — „Leon!“

Rouvenat vzame otroka v svoje naročje ter ga obsipa s poljubi.

„Mama, kdo li je ta gospod?“ povpraša otrok naenkrat. — „Priatelj,“ odgovori Lucila. — „Poljubuje me. Hudoben ni; zakaj pa vendar dela, da se ti jočeš, mama?“ — „Motiš se, zlati moj Leonče, jaz ne jokam.“ — „O ti srčkani otrok!“ povzame Rouvenat, poln začudenja in topeč se miline.

Mlada mati se med solzami smehlja.

Ker se otrok hoče izviti Rouvenatu, zato ga postavi le-tá na majhno ovčjo kožo, ki je ležala pred posteljo na tleh.

V tem je sedla Lucila k kominu, Rouvenat pa njej nasproti.

„In zdaj, draga mi gospodinja, — kajti jaz sem še zmerom vaš stari in zvesti sluga — povejte mi, kaj ste doživeli od tistega strašnega dne, ko ste zapustili bili seuillonsko pristavo?“

„To je kmalu povedano, Pierre. Nekaj časa sem okoli drvila brez cilja, brez namena. Bila sem kakor nora. Le tuptam sem se ustavila, da sem užila kaj malega. Silna moja razdraženost mi je dajala moči, da sem prenašala vse to. Imela sem le neke dragotine svoje matere pri sebi in svojo mošnjo. Brez teh reči bi bila pač umrla gladú, ker bi ne bila imela poguma, beračiti. Nekega dne pa nisem mogla dalje; moji črevlji so bili raztrgani, moje noge otekle, krvave, moji udje kakor razbiti; bilo mi je umreti in tedaj se zgrudim pri vhodu v neko malo vas. Dobri ljudje me najdejo ter odnesejo v hišo. Katera pota sem prehodila? Tega ne vem. Bila sem sredi gorá, imenovanih Jura. Dobri ljudje, ki so me vzprejeli, so mi dali posteljo, in jaz sem ostala pri njih ter delala sem zanje. Oni so bili ravno tako polni ozira kakor gostoljubni ter me niso povpraševali po moji usodi. Tako sem jim lahko zakrivala, kdo sem, odkod sem. Povedala sem jim le, da se imenujem Lucila. Nekega dné sem slišala, ko je rekla žena možu: „Ta je gotovo iz dobre hiše. Revo je najbrž zapeljal kak veternejak, kakršnih je mnogo, ki onesrečujejo deklice. Vzela si je svojo sramoto preveč k srcu in ušla svojim ljudem.“ — Postala sem mati. Hotela sem svojega otroka hraniti sama. Moj denar je pošel in morala sem prodati svoje dragotine.“

„In zakaj mi niste niti besedice o vsem tem pisali?“ povpraša Rouvenat. „Veste, da nisem nikdar povlekel svojega plačila in torej imam lepe novce prihranjene.“

„O, uverjena sem, da bi mi bili pomagali — in tudi moj oče bi mi ne bil odrekel ničesar. Pa tega nisem hotela.“

„Sicer imate pravico, zahtevati premoženje svoje matere za-se.“

„Ne, Pierre, ničesar ne zahtevam in si ne prisvajam nobene pravice. Čim revnejša sem postajala, tim ponosnejša. Bog je nad nami vsemi: kar je postalo iz mene, to je bila njegova volja! Kaj bode še iz mene, to ve on. Prokletstvo mojega očeta me močno obtežča. In zmerom me peče misel v srcu: Jaz sem prokleta!“

„Strašno!“ zamrmra Rouvenat.

„Ko nisem imela več denarja,“ nadaljuje Lucila, „morala sem misliti na to, da zaslužim kaj sebi in svojemu otroku. Delala sem. Moje roke so se temu privadile. Brala sem, enako drugim ženam tistega kraja, svišč na travnikih in drevesne skorije po gozdih.“

Rouvenat prime njeni roki, ki nista bili več nežni in beli, kakor nekdanj, ter ji obsiplja s poljubi.

20.

Lucila obmolkne trenutek, nato nadaljuje ; „Dosti se ne zasluži s tem delom; vendar živi pri tem, kdor se zadovolji z malim. Vsak teden sem dejala na stran nekaj krajcarjev, ki sem si jih prištedila na ustih. Koliko neprevidnih malih troškov je pri otrocih ! — In tako, Pierre, tako sem živela. Kako često sem mislila na pristavo seuilonsko, kako bridko sem objokovala očeta dragega mi sinčka ! Edino veselje, ki sem si ga privoščevala v teh petih letih, je bilo to, da sem prebiralala nekaj starih knjig, ki so bile v vasi in ki so mi jih radi posojevali. Ker so ljudje vedeli, da rada berem, so mi kmalu ženice v vasi donašale vsak tiskan list, ki jim je prišel v roke. Skoro vselej so bili ti listi stari časopisi, kupljeni v mestu ali pa slučajno puščeni v vasi. Kar berem nekega dne v časniku, že več mesecev starem, z nemalo osuplostjo in grozo poročilo o dogodku Jean Renaudovem pred porotniki v Haute-Saone. Razumela sem takoj vse. Da ne bi iskali pravega krivca, je trpel Jean Renaud radovoljno, da so njega zatožili kot morilca ! Da bi rešil mojega očeta, dal se je sam obsoditi ! To je junaštvo, žrtvovati samega sebe ! . . . Jokajoč sem padla na koleni ter ves dan premolila zanj. In mislila sem

na ubogo, ubogo Genevieve. Pierre, kaj li je iz nje?"

„Genevieve je umrla,“ odgovori Pierre. Lucila zastoče ter skloni glavo.

„In to vse zaradi mene!“ zamrmra tožno. „O, Pierre, vidite pač, da me prokletstvo obtežča! . . . In nje otrok?“

„To je malo, ljubko dekletce; živi na pristavi. Vaš oče, Lucila, odgaja otroka ter bode skrbel za njega prihodnjost.“

„O, to je prav, to je prav!“ vzklikne Lucila radostno. „Moj oče ne more nikdar dovolj storiti za tega otroka. Kajti nič ne more nadomeščati mater! O, čuvajte nad dekletcem, ljubite ga, gospod Pierre, ter delajte, da mu bode življenje veselo in srečno!“

„Jaz sem otroku boter,“ dostavi Rouvenat. „Zdi se mi, kakor bi mu bil oče.“ — „Kako se zove deklica?“ — „Blanche!“ — „Lepo ime!“ — „Pa ne govoriva sedaj o drugih, Lucila, nego o vas in o vašem otroku. Niste mi še povedali, zakaj ste prišli v Saint-Irun.“ — „Resnično. Povedala sem vam, Pierre, da sem dala vsak teden na stran svotico. Pred nekoliko dnevi sem preštela svoj prištedek; bilo je nad sto frankov. Tu sem si mislila, da bi bilo dobro, če bi šla na nekako božjo pot na pokopališče v Frémicourt; ker tamkaj so ga pokopali, ne-li?“ — „Da.“ — „Na katerem mestu?“ — „V kotu, za staro lipo.“ — „O, zdaj si lahko

mislím, kje.“ — „Sicer je kamen na grobu. Pa, Lucila, ali se ne bojíte, da vas spoznajo v Frémicourtú? In če se to zgodi, kaj poreko ljudje o tem? Ljudje so hudobni, Lucila.“ — „Umiríte se, Pierre. Jaz pridem ponoči v Frémicourt; ob uri, ko vse spi, hočem stopiti na pokopališče ter poklekniti s svojim otrokom na grob njegovega očeta, in tudi na grobu svoje matere hočem moliti.“ — „Torej le zato ste prišli? Mislil sem si . . .“ — „Kaj ste mislili, Pierre?“ — „Da bi kaj zahtevali, Lucila; če ne zase, pa vsaj za tega ubogega, nedolžnega otroka.“ — „Rekla sem vam že, Pierre,“ odgovori kratko, „jaz nočem ničesar in ne bom nikdar ničesar prosila svojega očeta.“ — „V tem nimate prav, Lucila, in, da vas ne poznam tako dobro, imel bi vas . . . za slabo mater!“ — „Bog vidi moje srce.“

Stari mož je spoznal, da bi se zaman trudil, pregovoriti jo.

„Kako dolgo ostanete v Saint-Irunu?“ povpraša jo. — „Sedaj, ko sem vas videla, dobri mi Pierre, nimam tu nobenega opravka več. In prihodnjo noč odidem.“ — „Lucila, ostaníte le še dan dalje, prosim vas!“ — „Čemu li, Pierre?“ — „Vidíte, to je tako le neka moja ideja. Rad bi vas jutri zopet videl.“ — „Nu prav! Vam na ljubo hočem še jutri ostati tu.“

Rouvenat vstane, ljubeznivo objame Lucilo, poljubi malega Leona ter reče odhajajoč: „Da se vidimo jutri!“

Bila je že noč, ko se vrne na seuilonsko pristavo. Ne da bi se zmenil kaj za deklo, ki ga je vabila k večerji, se napoti po stopnicah naravnost v gospodarjevo sobo.

„Kje si pa bil danes?“ povpraša ga le-ta. „Odšel si, ne da bi bil rekel komu besede.“ — „Bil sem v Saint-Irunu.“ — „Po opravkih?“ — „Šel sem obiskat tvojo hčer,“ odgovori osorno. — „Lucilo!“ zakriči posestnik in se strese. — „Dà, Lucilo, ki trpi, ki je nesrečna, ki živi v bedi in ki je primorana, da si prisluži vsakdanjega kruha, lupiti po gozdih skorjo z dreves.“ Na obraz posestnikov leže senca otožnosti. „Jacques,“ nadaljuje Rouvenat, „da jo ti obiščeš, prišla bi vendar domov, tako si mislim jaz. Jacques, ali ne bi šel k njej?“ — „Ne,“ odgovori zamolklo. — „Tedaj te čisto nič ne gane njena nesreča? Če ti pa pravim, da živi v največji bedi, da trpi glada; ali ti srce ne joče? In, če bi še sama bila; pa ona ima otroka, sina, dečka, lepega kakor dan!“

Posestnik nagloma vzdigne glavo, njegove oči se bliskajo in roke se krčijo, sedečemu v naslonjaču.

„Vidim,“ pravi Rouvenat, „ura še ni prišla. Pa zapomni si, kar ti zdaj porečem,

Jacques. Pride dan in morda kmalu, ko bodeš svojo hčer klečeč in jokajoč prosil, da pride zopet v tvojo hišo!“

Mellier ostane pri svojem tožnem molku.

„Kako!“ nadaljuje Rouvenat ježno. „Lucila Mellier, hči mojega gospodarja, naj je obsojena v to, da dninari, da le ne umrje od gladu, dočim gospodari tu izobilje in bogastvo! Ne, ne, to ni mogoče!“ — „Pripravljen sem izplačati jej doto njene matere,“ reče posestnik mrzlo. — „Kar bi jej predvsem moral dati, Jacques, to je tvoje srce! Dota njene matere je le denar! In denar bi zaničujoč odklonila. Ona nič ne zahteva od tebe! Čuješ, Jacques? Nič, prav nič! O, ona ti je v trmi le še prepodobna! Dà, v trmi in v tvoji vztrajnosti, v tvoji pogubni prevzetnosti! Kakor ti, je tudi ona neupogljiva, ce'o proti sebi!“ — „Potem naj dela, kar jej drago.“

Na te trde besede je sledil majhen odmor. A kmalu povzame zopet Rouvenat z bridkim glasom: „Poglej, Jacques, poslušaj me, hočeš li? Že od svojega dvanajstega leta služim na pristavi. Štirideset let je, kar sem služil tvojemu očetu, pozneje tebi. Od tukaj so me pošiljali v šolo, oblačili so me, redili. To mi je zadoščalo; nisem potreboval drugih reči, nikoli nisem terjal ničesar drugega. In vendar, Jacques, ali misliš, da ne bi lahko kaj zahteval?“ — „Gotovo, gotovo,

ljubi moj Pierre! Vrhū vsega drugega zahtevaš lahko brezmejno mojo hvaležnost. A prosim, izrazi se določneje!“ — „Rad bi poračunal s teboj.“ — „O! Saj me vendar nočeš zapustiti, ka li?“ — „Tebe zapustiti, Jacques? Tega pač ne. Kvečjemu, če bi me zapodil; upam pa, da umrem na seuillonski pristavi, kakor sta mi tu umrla oče in mati.“ — „Mislil sem si že, da nameravaš . . . Teda j ti ne zahtevaš drugega, kakor to, kar ti dolgujem? To je tvoja pravica. Naredi si sam račun.“ — „Če računam vsako leto po petsto frankov od štiridesetih let, potem gane se to ravno 20.000 frankov.“ — „Slabo računaš, ljubi Pierre. Pozabljaš interesov tega nabranega kapitala.“ — „Potemtakem bi zneslo . . .“ — „Najmanj trikrat po 20.000 frankov.“ Rouvenat veselja poskoči. — „Hočeš li morda svoj denar nalož ti kam drugam?“ povpraša Mellier. „Tega ne,“ odgovori starec v zadregi. „Pa vidiš; jaz bi imel rad enkrat lepo svoto v rokah. Morda bi utegnil ž njo špekulirati, ali tako . . .“

Posestnik razume, kaj je hotel ter ne hote ga to globoko gane.

„Tu —! Evo ključ od blagajnice. Vzemi si, kolikor hočeš.“

Rouvenat odpre blagajnico, v kateri so bili nakopičeni poleg gotovega denarja različni vrednostni papirji. Vzame dvanajst ste-

bričkov zlatov, vsak stebriček po tisoč frankov ter jih postavi pred Mellierom na mizo.

„Misliš li, da je to preveč?“ povpraša ga boječe. — „Ne, saj dolgujem mnogo več!“

Iz pogleda starčkovega se zablisne tiho veselje. Ko zapre zopet blagajnico, izroči ključ svojemu gospodarju. Ta ga dalje ni povpraševal. Rouvenat vzame svoj zaklad ter ga skrije v posteljo pod vzglavje, kjer je to noč prav slabo spal. Zmerom se mu je zdelo, da sliši stokanje uboge Lucile: „Jaz sem prokleta!“ . . .

Ko se je delal dan, vstane, obleče se, vtakne stebričke zlatov k sebi v žepe ter se napoti v Saint-Irun.

Lucila ga je pričakovala. Mali Leon ga spozna ter mu stegne ročici naproti.

„O ti ljubi otrok!“ zakliče Rouvenat ginjen ter ga vzdigne in poljubi. „Vso noč sem mislil na-te. In tu sem ti prinesel tudi malo darilo!“

Držeč otroka v naročju, prične prazniti svoje žepe. Zlato na zlato meče mladi materi v krilo.

„Pierre, vi ste me izdali!“ zavpije le-ta. „Vzemite zopet denar, jaz o tem ničesar nočem! Ničesar nočem od svojega očeta!“ — „Ta denar je moj!“ odgovori Rouvenat ponosno. „S svojim trdom sem si ga pridobil, in mislim, da imam pravico, da ga darujem vašemu otroku; ali ne?“

Lucila udari v jok. Mali Leon se iztrga Rouvenatu ter zdrči k svoji materi.

„Mama!“ prijetno po otroški zablebeče. „Zdaj pa že zopet jokaš, kakor včeraj, kakor danes ponoči! Ali boš sedaj zmerom jokala?“

Lucila stisne ginjena otroka na srce. Potem poda Rouvenatu roko.

„Pierre, edini mi prijatelj!“ pravi. „Mali tukaj-le bode nekdanj vedel, kaj ste storili zanj. On vas tedaj tudi zahvali sam. Dà, Pierre, jaz sprejemem vaše darilo — za njega! Bog vam stotero plačaj!“ — „In vi hočete zopet v gore, Lucila?“ — „Da.“ — „Tako daleč!“ — „Pa tam kraljuje mir, Pierre.“ — „Obljubite mi le eno!“ — „Kaj takega, Pierre?“ — „Pišite mi časih par vrstic.“ — „Rada to storim.“ — „In če kaj potrebujete —.“ — „Hočem sprositi od vas.“

Rouvenat je prosteje dihal. Bila je že pozna ura, ko se povrne na pristavo seuillonsko.

21.

„Ti blago srce!“ mislila si je Lucila, ko je bil odšel. — „Nikoli te ne pozabim!“

Proti večeru poravna svoj račun in ob osmi uri zapusti gostilnico v nemalo začudenje gostilničarja, ki ni mogel umeti, kako mora imeti gospa blazno idejo, z otrokom dalje potovati v zimski noči!

Bila je to v istini velika nespametnost; pa Lucila je imela svoje blodne misli.

Nebo je bilo tožno, oblačno, mraz mokroten in silen. Ko dospe v Frémicourt, prične padati droban sneg. Mati in otrok prideta na pokopališče. Oba poklekmeta na enem grobu, potem na drugem. Sneg je naletaval vedno gosteje. Otrok se je tresel od mraza, njegovi zobci so šklepetali, pa kazal se je vendar srčnega. Mati ga vzame v naročje, pokrije ga tako dobro, kolikor more z volnenim šalom, ter krene proti Terroise.

Ko dojde skozi vas, jej pride na misel, da bi tu prenočila. Pa strah, da ne bi je spoznali, žene jo dalje.

Že utrujena in zasôpljena, hoče, da bi otrok korakal poleg nje; pa otrple nožice ga več ne nesó. Zatorej ga vzame zopet v naročje. Tiho je jokal. Nato začne tudi ona jokati. Spoznala je bila svojo neprevidnost!

Sneg je naletaval zmerom gosteje; silen veter ga je gnal čez zemljo. Ubogi Lucili se je sneg kadil v oči, da jej je jemal vid; a besneči vihar jo je zaganjal zdaj sem, zdaj tjà. Stopala je le z velikim trudom dalje. A kmalu opešajo zadnje njene moči v borbi z elementi. Nesrečnica je čutila, kako jej otrok drhti vsled mraza; slišala je njegovo ječanje, ki jej je rezalo v srce. Izkušala je gledati tja prédse, pa videla ni nič drugega kakor brezkončno zapuščeno opolzlo pot: nobene hiše, nobenega človeškega bitja, nobenega zavetja! Strah jo prešine.

Zdajci otrok zakriči, nakar ona od strahu stori isto. Pritisne ledeno obličje otrokovo na svoja ustna ter ga obsipava z mrzličnimi poljubi. — „Spati, mama!“ tiho zamrmra otrok. Ona divje zastoče: „Jaz sem prokleta!“ ...

Zdaj si popolnoma sname šal in volneno ruto raz glavo. V to stvar povije otroka. Ona sama ostane brez obrane, akopram ji sneg naletuje v vratne gube, tam se jej taja ter v podobi ledene vode kaplja po hrbtu in prsih! Zdajci jo strese velik mraz. V ušesih jej zabrni kakor daljno zvonjenje. Nje oko oslepi in vidi rdeče iskre. Strah jej sega v dno srca. Bala se je namreč, da umre. Poizkusi globoko zasopsti, potem vikne z vriščečim glasom: „Pomagajte!“ Vihar razpihne ta klic. Še par omahujočih korakov — potem se jej kolena všibe. Hropeč zajoče: „Prokleta!“ ...

Otroka vendar ne izpusti iz rok, da-si se trda zgrudi čez pot. Mali deček se probudi vsled padca ter glavo pomoli iz svojega zavoja. Ko ugleda mater nepremično v snegu ležečo, silno zavpije, pa tudi njegov krik ni našel odmeva! ...

Pa kakor da je jeza nebeška že nasičena, prestane snežiti in vihar poneha.

Po isti cesti se pripeljeta dva dobro zavarovana voza. Konji so bili močni, pa trudni in slabo podkovani, da se jim je pol-

zelo. Oba voza sta bila lastnina glumačev, ki so prihajali iz nekega semnja ter bili namenjeni v Gray.

V prvem vozu so bili možje, žene in otroci vsevprek, zaviti v stare plašče, raztrgane odeje, v živopisane krpe; nekateri so ležali na tankih žimnicah, drugi na goli slami.

Bila je to čudna mešanica mladih in starih, bolj grdih kakor lepih obrazov, s skrbipolnimi in temnimi ali trudnimi pogledi. Bili so to obrazi, ki se je na njih zrcalila globoka žalost ali glupa veselost: družba pod poveljstvom bēde.

A ni se vsa truma vozila. Dva moža sta bila izstopila ter stopala naprej, z rokami v žepih, z glavo proti vetru obrnjeno, tik pred sopihajočimi konji.

Hodeč sta kramljala ter oba zabavljala nad tužno svojo usodo. Starejši je bil pavliha, norčevalec v družbi, isti, ki je dobival od tega brce, od onega zaušnice, a se je moral pri tem zmrdati, krčiti, ječati ali smejati, kakor je pač nanesla njegova vloga.

Drugi, visok mladenič pri petindvajsetih letih, je igral prve vloge. Prvi je imel brke ter kratko ostrižene lase.

Njegov tovariš pa je bil nasprotno gladko obrit in je imel dolge lase, ki so mu padali na tilnik. Mladenič je bil ponosen, zadovoljen sam s seboj, domišljav; pavliha

pa je bil videti pohleven, boječ, obupan. Nekaj kakor grenkoba je ležalo okolo njegovih ustnic, a v mrklih očeh tožna senca. Dasi je nesrečnež bil že globoko padel: vendar nekaj človeškega je bilo ostalo na njem.

Govorila sta o pomanjkanju in bedi, o nespoznanem geniju ter o nehvaležnosti sveta. To vedno razpravljajoč, zaslišita naenkrat kričanje otroka, ki je klečal poleg svoje matere, ki se nič več ganila ni.

22.

Konji so zavohali, da se vrši na deželni cesti nekaj nenavadnega; nastavljali so ušesa, glasno sopli ter nazadnje obstali.

Pavliha in njegov spremljevalec sta že bila pri otroku, ki je še zmerom milo kričal.

Zagledata ubogo Lucilo, ki je bila otrpla in se več ni ganila. Vzdigneta jo, da se osvedočita, ali je mrtva, ali ima še iskro življenja v sebi.

Pavliha, opazivši, da je nosila usnjeno torbico čez ramo, jej le-to sname ter si jo sam obesi čez ramo.

Trije možje skočijo z voza ter na povelje vodja, kateremu je bilo ime Croquefer, položijo Lucilo z otrokom vred na voz k ženskam, ki koj oba ponesrečenca povihejo in nekoliko ogrejó.

Lucila je še živelá; menili so pa vsi, da jej zadnji vzdih plava že na ustnih. Pridno drgnenje in par kapljíc žganja, je pomagalo, da je prišla malo k sebi, pa ostala je kakor slepa in gluha. Zdelo se je, da jej je telo ohromelo, le malo se je gibalo.

Mali Leon, ki se je bil nekoliko pogrel, je zaspal med tacami kosmatinastega ovčarskega psa, ki je dečku z ginljivo stanovitnostjo lizal obrazek in ročice.

Dva moža iz družbe sta morala menjaje se korakati pred vozom, da sta pogajjala konja. Mladenič in pavliha sta bila sedaj tega prosta; prvi stopi v prvi voz. Pavliha, kot manjši umetnik, se je pa moral zadovoljiti z dekoracijskim vozom, kjer se vgnjezdi med šatorskim platnom, vitežkimi dvoranami, hrastovimi gozdi in med latami odra.

Bil je mehkočuten človek in mislil je še nekaj časa na žalostno najdbo. Pri tem pa se spomni usnjene torbice, ki jo je snel mladi ženi, ne da bi ga opazil tovariš. Resnično, tu je ležala pri njem. Ni bila ravno zeló polna, pa vendar precej težka. Potrese jo. Radovednost se mu vzbudi. Torbica je bila zaprta, pa na ključavnici je visel ključek.

Za trenotek se obotavlja, potem jo odpre. Nekaj mu je pravilo, da ne dela prav. Pa radovednost ubogega vlačugarja je večja od njegovega čuvstva za taktnost. Ker je bila

velika tema, potiplje z roko v torbico in začuti denarne stebričke. „Saj sem si mislil!“ zamrmra tresoč se. Zdajci vzame stebriček ter ga potehta na roki. „Težak je,“ misli si. „To mora biti zlato!“ In prešteval je stebričke ter meril njihovo dolgost. Ni več dihal, hrôpel je. Navzlic mrazu se pokažejo debele potne kaplje na njegovem čelu. Mrzlica ga je tresla. Trenutek se ne gane, tiščoč odprto torbico na svoje prsi. „Zlato!“ zamrmra. „Kup zlata, premoženje!“ In zopet izpreleti drhtanje njegovo te'lo.

„Živ krst ni videl, da sem ženi torbico snel z ramen. Otrok je premajhen, da bi o tem kaj vedel, kaj govori! Če žena umre, kdo bo kdaj kaj izvedel . . . Zlato je moje!“

Po kratkem odmoru nadaljuje: „In otrok? Denar njegove matere je pravzaprav njegov, in jaz ga okradem. Otroka okrasti! Sem li postal malopridnik? Ropar? Jerôme Goš, ropar! . . . To pa ne, kdor to trdi, ta je lažnik! Ne, nisem ropar! . . . Pa, da vidimo, kako stoje reči. Hočem li torbico izročiti patronu? Poznam tega tiča; če žena umre, obdrži si on vse, in ubogi otrok ne bo videl nikoli vinarja. Patron otroka obdrži pri sebi, pretepel ga bo, kakor druge, „natezal“ za najdeni denar, ter kaj postane otrok? Glumač, poskakač! Iz te moke ne bo kruha. Croquefer ne bo imel nikoli denarja,

le-ta obdržim jaz. Če žena ozdravi, dam jej ga nazaj; če umre . . .“

Tu je stal ubogi Pavliha pred zapletkom. Nazadnje pa se povoljno reši iz te tragedije. Zapre zopet torbico, odreže ključ od nje ter si ga vtakne v žep. Zmerom v temi tipajoč, odpre malo škrinjo — svojo — ki se je v njej nahajalo nekaj cunj. Le-te bi imale predstavljati „perilo“, poleg katerega se je nahajalo še progasto pavlihovo glumaško oblačilo.

Škrinja je bila majhna, ali pri vsem tem polprazna. Hranila je vso imovino mojstra Jeroma Goša. Pod glumaško svojo obleko položi torbico ter skrinjo zopet zapre. Potem se zavije med gozde od platna, zavije se v viteško dvorano ter zaspi.

Ko se vzbudi, je bil že svetel dan. Zapeljejo proti Grayu. Pred neko gostilnico se ustavijo. Dočim so konje odprezali, približa se Jerôme Goš ženski izbi patronovi ter povpraša po mladi najdeni ženi.

„Ni še popolnoma mrtva, pa ne bo dolgo trajalo,“ mu odvrnejo. Ima odprte oči in diše, pa ne premakne udov ter niti ne zine.“ — „Ali jej najmejo sobo?“ — „Bedarija! Patron jo da odnesti v bolnišnico.“ — „Tako!“ dé pavliha osupel. — „Dà, patron bi jo pač moral obdržati, ker je prav čedna . . . bila bi za prvo ljubovnico; pa rešiti je ni več možno, večera ne učaka.“

Pavliha komaj zatare vzdih, ki se mu je hotel prikrasti iz globine srca. „In mali deček?“ povpraša. „Ah tisti! Tisti je pa že zopet ves vesel. Zdaj čaka, da se mu mati prebudi, misli, da le spi. Njega obdrži patron. Gibčen je; postal bode mož od kavčuka, ki ovije svoje noge okoli vrata.“ — „Lepa prihodnjost,“ si misli Goš.

Croquefer pride v tem trenutku blizu. Imel je prehlajen, hripav glas.

„Pred vsem bodi stvari enkrat konec,“ dejal je. „Nočem, da žena umre pri meni. Dva od vas jo morata takoj odnesti v bolnico; nosilo dobite tu nasproti v kosarni. Med tem grem k županu ter naznanim tam naše igre v višji dramatični šoli. Če pojde stvar dobro, potem vam dam v prekrasnem tem hotelu tu velik obed z vinom in črno kavo. Bum, bum, bum!... Pa hudirja! Ravno sem mislil o tem. Kaj počnemo z malim frkolinom? Če mu odvzamemo mater, bode kričal. Moramo ga odvesti. Ti pavliha, ti si otroški prijatelj. Vzemi frkolina ter obhodi ž njim mesto, v tem odnesejo mater. In če bi hotel jokati, kupiš mu za ta krajcar kolač, s katerim mu zamaši usta. To je moj ukaz. In zdaj naprej vsi! Veliki boben spredaj! Bum, bum, bum!“

Otroka so odtrgali od matere navzlic temu, da se je tako branil. Izročijo ga na to Pavlihi, ki ga vzame s trepetajočim srcem

v naročje, poljubi ga na obe lici ter se oddalji ž njim.

Trenutek pozneje odnesejo neobčutno Lucilo na nosilu v bolnišnico, kjer jo takoj sprejmejo. Glumači izrečejo po pravici, da jim mlada žena ni znana, da so jo našli ponesrečeno na deželni cesti ter jo s saboj vzeli. Zdravnik preišče Lucilo, zmaje z glavo, rekši: „Če se ne zgodi čudež, je izgubljena ubožica.“

Te besede naznanijo Gošu, ki je z otrokom pohajal blizu bolnice.

„Tedaj je pri kraju ž njo!“ reče samsebi. Otrok pa zavpije jokaje:

„Hotel bi zopet k mami! . . .“

„Zopet sirota več na svetu!“ zamrmra pavliha. „Ubogi otrok! Pa jaz te nočem zapustiti! Tvoja uboga mati, ki se tu notri bori s smrtjo, me sevéda ne more slišati; pa prisegam jej, da ti hočem biti dober oče.“

Vrnil se je k vozu. Vsa družba je bila odšla v gostilnico. Vzame svojo škrinjico, ne da bi ga kdo opazil, zadene si jo na ramo, prime otroka za roko ter se izgubi v stranski ulici.

Kmalu najde kraj, kjer so bili dostavniki, t. j. vozovi, ki gredo ob odločenih urah do gotovega mesta. Voz iz Auzonne in Bijona je ravno imel oddrdrati. Naroči

prostor záse in za otroka, ki ga gorko povije v ša! njegove matere.

Voz je bil oddrdral pred kakimi dvajsetimi minutami, ko se vrne Croquefer ploskajoč z rokami v gostilnico. Od župana je namreč dobil dovoljenje, da sme ostati osem dni v tem kraju in svoj šotor razviti na bregu Saône.

„Ven z velikim bobnom! Bum, bum, bum!“ velel je svoji trumi. „Tako po zajtrku, ki ga hočem jaz plačati — brez vaših plač! — odpremo svoje gledališče, prvo na svetu! In jutri zvečer prva ve-li-kan-ska predstava o nesrečni „Falški grofinji Brabantovi“, ali: „Coprniški ribnik v mološkem gozdu“! S sodelovanjem vseh angažiranih umetnikov. Glavno vlogo, srno, igra izučeni pes Azor, imenovan čudež obeh polut . . . Bum, bum, bum! Azor, daj mi taco; bravo! Dobiti imaš dve kosti mestu ene, in če svoje igre dobro izvršiš, kos sladkorja za polizek. Bum! Mi smo tukaj, prijatelji, v bogatem, cvetočem mestu . . . ne vem kolikih prebivalcev. Pa stanovalci so tu: plemeniti, radodarni, ljubeznivi poznatelji umetnosti in podporniki vsega lepega! Bum! Veliko bomo zaslužili! V zlatu bomo plavali! . . . Pa kje je Goš, stari Goš? Pokličite mi Goša! Mi ne moremo iti k lukuličnemu obedu brez pavlihe, kajti pavliha, gospodje moji in gospé, opora je umetnemu templju: on je, ki s svojim glasom

vabi za umetnost vneto ljudstvo, da polni tempelj in denarnico. Bum, bum, bum !!!“

Klicali so pavliho. Zaman so ga iskali po vsem mestu. Goš in otrok sta izginila. In nihče ni slutil, da sta že na potu v Dijon.

KNJIŽNICA

00000289744

„PROKLETA“

izide v osmih zvezkih, in sicer je označeno nadaljevanje vsakega zvezka na zadnji strani. Tretji zvezek romana „Prokleta“ se nadaljuje pod naslovom:

„Na pokopališču v Fremicourtu“.

Vsi zvezki se dobivajo v vsaki knjigarni ali pa pri založniku

V. POŽGAJU

knjigoveznica v Kranju.